

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA BIAŁYSTOK

z dnia 2023 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023-2025
pn. Bezpieczni i szczęśliwi seniorzy („Incolumem ac beatum seniores”)**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm¹⁾) oraz art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901) uchwała się, co następuje.

§ 1. Przyjmuje się Program Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023-2025 pn. Bezpieczni i szczęśliwi seniorzy („Incolumem ac beatum seniores”) stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Białegostoku.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Łukasz Prokorym

¹⁾Zmiana tekstu jednolitego wymienionej ustawy została ogłoszona w Dz. U. z 2023 r. poz. 572.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Białystok
z dnia 2023 r.

Program Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023-2025

Białystok 2023

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	5
1.1. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu oraz obowiązującymi strategiami i programami Miasta Białegostoku	5
2. Diagnoza.....	7
2.1. Opis sytuacji demograficznej Miasta Białegostoku – diagnoza i prognoza	7
2.2. Ekonomiczne grupy ludności	10
2.3. Prognoza demograficzna (2017-2030).....	14
2.4. Analiza potrzeb seniorów w mieście Białymstoku i obszary wykluczenia	17
2.4.1. Kondycja materialna i wykluczenia ekonomiczne gospodarstw seniorów.....	17
2.4.2. Sytuacja mieszkaniowa.....	18
2.4.3. Relacje z bliskimi oraz aktywność społeczna seniorów	19
2.4.4. Poczucie bezpieczeństwa osób starszych	20
2.4.5. Sytuacja zdrowotna oraz sprawność fizyczna.....	21
2.4.6. Szanse i bariery dla dobrego życia w Białymstoku z perspektywy seniorów	21
3. Polityka senioralna Miasta Białegostoku na lata 2023-2025. Zagadnienia programowe i operacyjne	23
3.1. Działania na rzecz seniorów finansowane z budżetu Miasta Białegostoku - przykłady	23

4. Analiza SWOT – polityka senioralna w Białymstoku	31
5. Cele programowe i obszary działań	33
6. Rekomendacje:.....	33
7. Działania służące realizacji celów programowych - wykaz działań	35
7.1. Cel 1: Aktywność społeczna seniorów	36
7.2. Cel 2: Bezpieczeństwo seniorów	45
7.3. Cel 3: Promocja działań skierowanych do seniorów	50
8. Podmioty realizujące zadania wynikające z celów kierunkowych ujętych w Programie (tabele 7.1 - 7.3):	52
9. Koordynowanie Programu	52
10. Źródła finansowania Programu	53
11. Monitorowanie i ewaluacja Programu	54
Bibliografia - wykaz użytych źródeł	56
Spis tabel	56
Spis wykresów	56
Spis rysunków.....	57

1. Wstęp

Program Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023-2025 stanowi dokument określający obszary działań służące rozbudowaniu sieci wsparcia białostockich seniorów w celu zwiększenia ich poczucia bezpieczeństwa, aktywizacji oraz zwiększania dobrostanu fizycznego, psychicznego, poznawczego i społecznego poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjałów miejskich instytucji oraz otoczenia społecznego.

Osiągnięcie założonych celów wymagać będzie właściwego zaangażowania posiadanych i pozyskanych środków finansowych oraz szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych oraz bezpośrednich i pośrednich beneficjentów planowanych działań, ze szczególnym uwzględnieniem osób w wieku „60+”. Program składa się z dwóch zasadniczych części, tj.:

1. Zagadnień diagnostycznych:

- charakterystyka społeczno-demograficzna mieszkańców w wieku 60+;
- analiza potrzeb seniorów w Białymstoku;
- charakterystyka instytucji oraz działań kierowanych do seniorów finansowanych z budżetu Miasta Białegostoku;
- analiza SWOT sytuacji mieszkańców w wieku 60+.

2. Zagadnień programowych i operacyjnych:

- cele polityki senioralnej;
- obszary i kierunki działań;
- koordynacja programu i sposób realizacji;
- źródła finansowania;
- założenia dotyczące monitoringu i ewaluacji realizacji założeń programowych.

1.1. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu oraz obowiązującymi strategiami i programami Miasta Białegostoku

Opracowany Program jest spójny z głównymi zamierzeniami europejskich, krajowych, regionalnych, jak i lokalnych dokumentów strategicznych. Poszczególne elementy Programu wpisują się w sposób szczególny w założenia następujących dokumentów strategicznych:

- Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności;
- Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ Program „Opieka 75+”;
- Program Dostępność Plus 2018-2025;
- Strategia Rozwoju Miasta Białegostoku do 2030 roku;
- Miejska Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Białegostoku na lata 2021-2030.

Wizja i misja Programu senioralnego opiera się na przeprowadzonej diagnozie w zakresie potrzeb seniorów w Mieście Białystok, a motto odpowiada zasadniczym kierunkom działań w zakresie polityki senioralnej.

**Wizja Programu Polityki Senioralnej
Miasta Białegostoku na lata 2023-2025**

*„Incolumem ac beatum seniores”
Bezpieczni i szczęśliwi seniorzy*

**Misja Programu Polityki Senioralnej
Miasta Białegostoku na lata 2023-2025**

*Rozbudowa sieci wsparcia dla seniorów,
rozwijanie bezpiecznej przestrzeni społecznej
oraz skuteczna aktywizacja społeczna seniorów
z efektywnym wykorzystaniem posiadanych zasobów
i potencjałów miejskich instytucji
oraz otoczenia społecznego*

Źródło: opracowanie własne

W tej części Programu przedstawiona została aktualna sytuacja demograficzna w Białymstoku oraz prognozowane zmiany do 2050 roku, które wpływają na cele i kształt

miejskiej polityki senioralnej. Szczególną uwagę poświęcono osobom w wieku 60-u lat i więcej, będącym – zgodnie z przyjętymi założeniami – podmiotami tej polityki.

Diagnoza została przygotowana w oparciu o aktualne dane Głównego Urzędu Statystycznego, tj. za 2017-2021 rok (uwzględniono wcześniejsze dane, ponieważ pozwalają one lepiej zobrazować trend zmian) oraz informacje pochodzące z opracowań dotyczących mieszkańców w wieku 50+ (pełny wykaz na końcu dokumentu).

2. Diagnoza

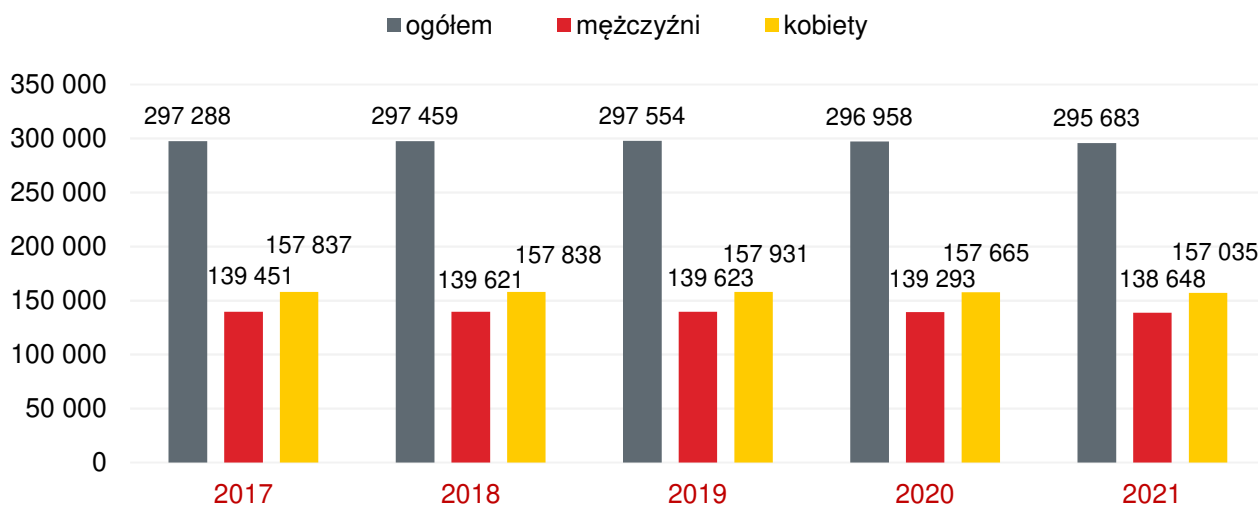
2.1. Opis sytuacji demograficznej Miasta Białegostoku – diagnoza i prognoza

Poniższa część opracowania zawiera analizę zagregowanych danych statystycznych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Problematyka opracowania demograficznego dla potrzeb kształtowania polityki senioralnej obejmuje dwa podstawowe etapy: diagnozę oraz prognozę liczby i struktury ludności. Diagnoza służy poznaniu oraz zrozumieniu zjawisk i procesów demograficznych zachodzących na terenie badanej jednostki, a jej ostatecznym celem jest określenie założeń prognozy demograficznej. Prognoza stanowi zarazem dopełnienie diagnozy, pozwalające na lepszą interpretację jej wyników z punktu widzenia potrzeb różnych użytkowników, jak również na dłuższy okres przydatności samej prognozy.

Zgodnie z Ustawą z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych, osobę starszą ujmuje się jako taką, która ukończyła 60 rok życia. W literaturze przedmiotu istnieje jednak szereg wyznaczników medycznych, psychologicznych i społecznych starości wyznaczających wiek osób starszych 50+ lub 55+. Powszechnie, ze względu na znaczenie społeczno-gospodarcze granicę starości wyznacza zakończenie pełnienia ról społecznych związanych z pracą zarobkową. Ponieważ w Polsce wiek emerytalny wynosi 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn, niektóre badania koncentrują się na tak wyznaczonych kategoriach zróżnicowanych ze względu na płeć.

Z danych GUS wynika, że na koniec grudnia 2021 roku liczba ludności Miasta Białystok wynosiła 295 683 osoby, w tym 157 035 kobiet i 138 648 mężczyzn. W skali całego regionu to 25,4% wszystkich mieszkańców. W całym badanym okresie utrzymywała się tendencja spadku liczby ludności – w skali całego województwa podlaskiego był to ubytek o 1,6%. Tymczasem w Białymstoku dynamika ta jest znacznie mniejsza (wyniosła w ostatnich 5 latach - 0,5%).

Wykres 1. Miasto Białystok – stan ludności (2017-2021)

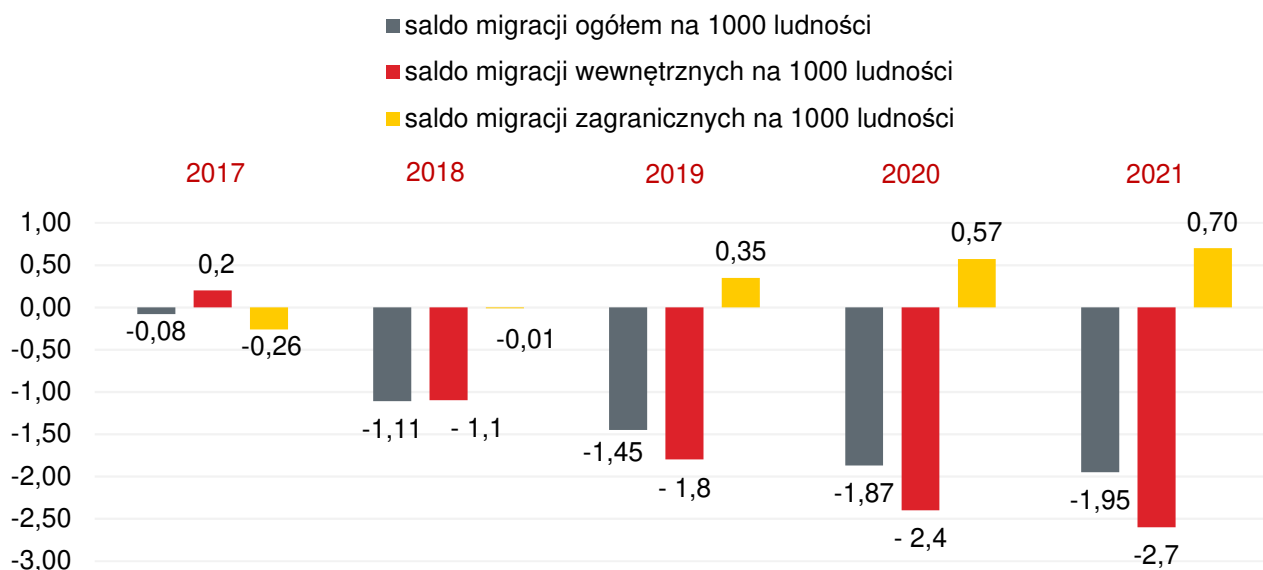
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (BDL) GUS

+ Dynamika spadku liczby ludności w Białymstoku jest niższa niż w województwie podlaskim

– Liczba mieszkańców miasta systematycznie spada

Na zmianę liczby ludności mają w szczególności wpływ dwa czynniki: saldo migracyjne (porównanie liczby zameldowań i wymeldowań) i poziom przyrostu naturalnego (na który wpływają zarówno liczba urodzeń, jak i liczba zgonów). W całym badanym okresie widoczna jest silna dominacja ruchu wewnętrznego nad zewnętrznym - zmiana miejsca zamieszkania (wymeldowanie lub zameldowanie) odbywała się głównie w obrębie kraju. Dla prowadzonej diagnozy najistotniejszy wydaje się jednak fakt, że od 2018 roku sukcesywnie zwiększa się odpływ z Miasta Białegostoku i jest on większy niż napływ. Można założyć na podstawie obserwacji danych dla powiatu białostockiego, że bardzo często to gminy otaczające Białystok stają się celem migracji ze stolicy województwa. Warto przy tym zwrócić uwagę, że z biegiem lat tendencja ta nasila się – w coraz mniejszym stopniu liczba osób napływających do Białegostoku równoważy liczbę osób wymeldowujących się.

Wykres 2. Saldo migracji

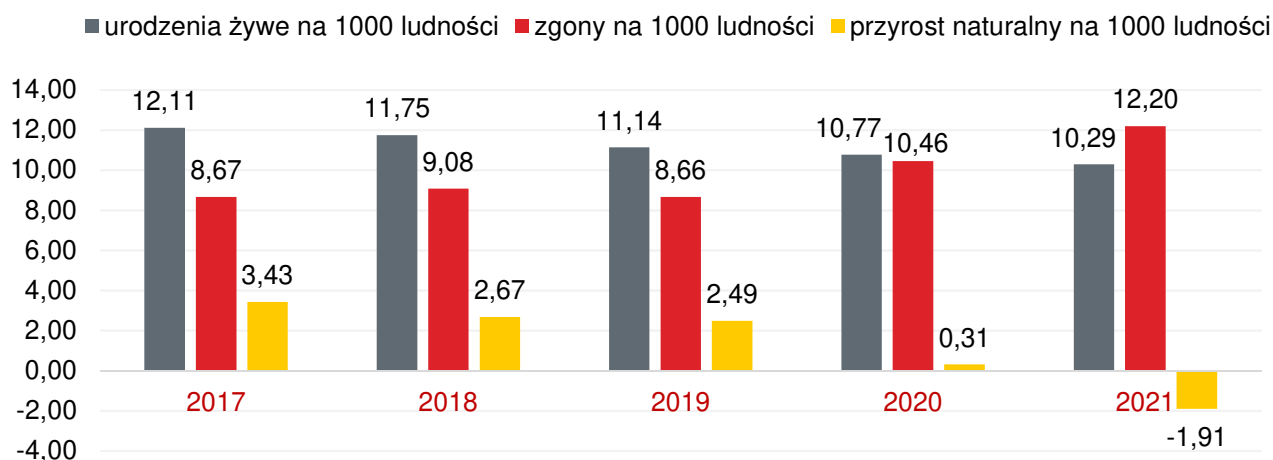
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

+ Migracje zewnętrzne mają charakter krajowy, przeważają migracje do ościennych gmin – wpływ migracji może być mniej znaczący niż wskazują na to zmiany struktury demograficznej

– Saldo migracji jest ujemne (większy jest odpływ niż napływ ludności)

Z danych GUS wynika, że w badanym okresie liczba urodzeń żywych charakteryzuje się tendencją zniżkową (niezależnie od realizowanego w tym okresie rządowego Programu Rodzina 500+), a liczbę odnotowywanych zgonów w poszczególnych latach charakteryzowała tendencja zwyżkowa. W 2021 roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń, co skutkowało ujemnym przyrostem naturalnym. Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że zmiana obserwowana w 2021 roku nie musi mieć trwałego charakteru – jest zapewne w dużej mierze wynikiem dużej nadwyżkowej liczby zgonów spowodowanych pandemią Covid-19. Jednak w związku z wcześniej wskazywanymi tendencjami może zwiastować przyszły kryzys demograficzny.

Wykres 3. Przyrost naturalny w Mieście Białystok

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

+ W całym badanym okresie (z wyjątkiem roku 2021, w którym w całej Polsce obserwowano nadmiarową liczbę zgonów) wartości przyrostu naturalnego miały charakter dodatni, co oznacza, że w danym roku liczba urodzeń żywych przewyższała liczbę zgonów

– Poziom przyrostu naturalnego na 1000 osób systematycznie spada

2.2. Ekonomiczne grupy ludności

Istotnym elementem diagnozy jest analiza ludności ze względu na jej rozkład w trzech ekonomicznych grupach wiekowych:

- wiek przedprodukcyjny, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa osób w wieku 0-17 lat,
- wiek produkcyjny obejmujący ludność ze zdolnością do pracy, tj. dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat (pomijamy w analizach podział tej grupy na mobilną i niemobilną),
- wiek poprodukcyjny, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej.

Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, że ludność Białegostoku jest populacją dojrzałą z tendencją do starzenia się – to znaczy wprawdzie dominującą grupą demograficzną stanowią osoby w wieku produkcyjnym, a jednocześnie w całym badanym okresie odnotowano stopniowy wzrost liczebnego i procentowego udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (wzrost o 10,1% w ciągu ostatnich 5 lat), którego nie równoważy wzrost udziału liczebnego osób w wieku przedprodukcyjnym (wzrost o 4,2% między 2017

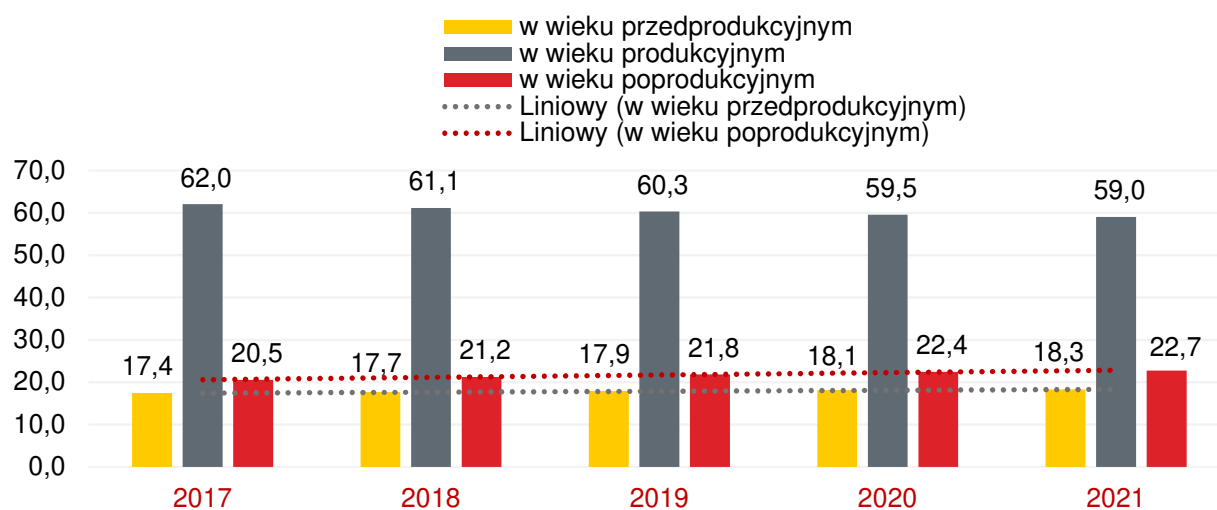
i 2021 rokiem). Za niepokojący uznać należy natomiast fakt istotnego spadku liczebnego i procentowego udziału osób w wieku produkcyjnym (spadek o 5,4 punktów procentowych).

Tabela 1. Ludność Miasta Białegostoku wg ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie mieszkańców (2017-2021)

		2017	2018	2019	2020	2021
w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	51 843	52 673	53 290	53 658	54 037
	mężczyźni	26 609	27 031	27 326	27 536	27 737
	kobiety	25 234	25 642	25 964	26 122	26 300
w wieku produkcyjnym	ogółem	184 411	181 826	179 351	176 815	174 452
	mężczyźni	94 568	93 575	92 483	91 249	89 884
	kobiety	89 843	88 251	86 868	85 566	84 568
w wieku poprodukcyjnym	ogółem	61 034	62 960	64 913	66 485	67 194
	mężczyźni	18 274	19 015	19 814	20 508	21 027
	kobiety	42 760	43 945	45 099	45 977	46 167

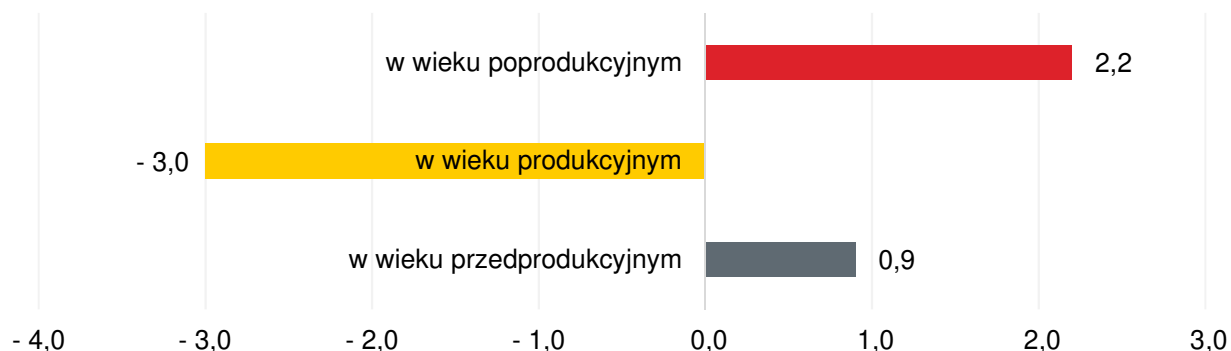
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 4. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem (2017-2021)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 5. Różnica w punktach procentowych udziału ludność wg trzech grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców (porównanie roku 2017 i 2021)

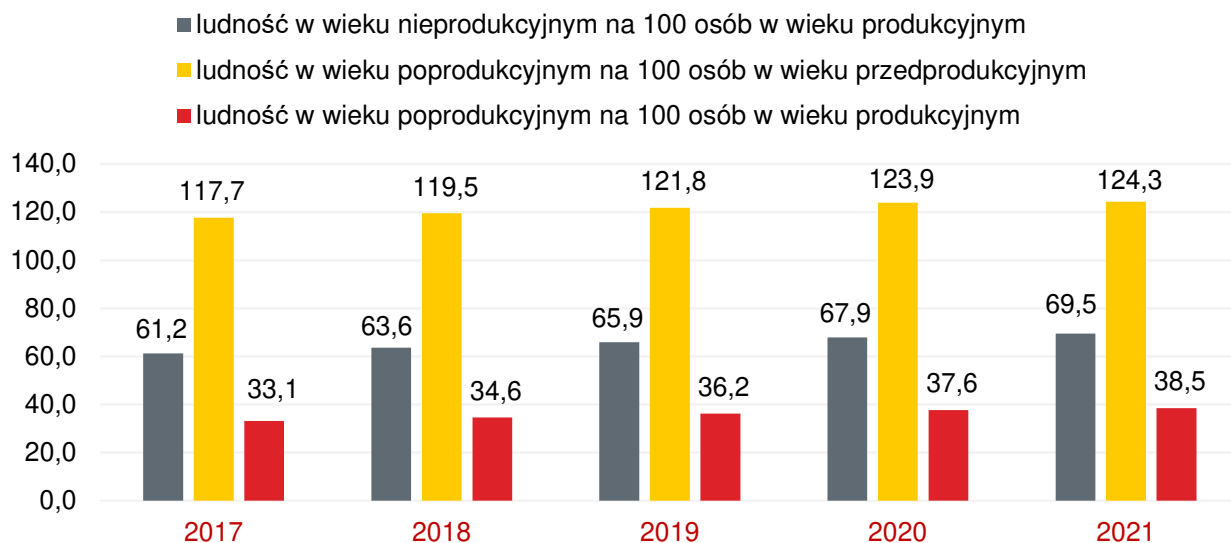
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

– Stały wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym. Liczb tych nie równoważy powiększanie się grupy osób w wieku przedprodukcyjnym

Istotnym elementem dalszej diagnozy było określenie poziomu wskaźnika obciążenia demograficznego, a więc stosunku liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Nazwa tego wskaźnika związana jest m.in. z potencjalnymi obciążeniami systemu zabezpieczenia społecznego wypłatą świadczeń emerytalnych i rentowych.

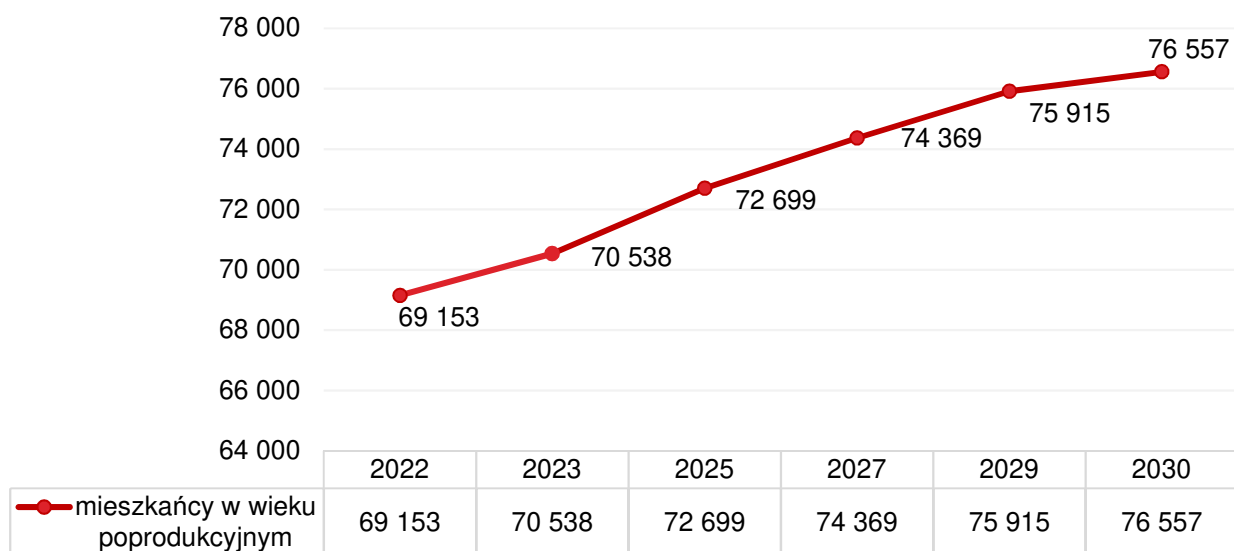
Zgodnie z „Informacją o sytuacji osób starszych w Polsce” opublikowaną przez Radę Ministrów w 2020 r. osoby w wieku ponad 60 lat stanowiły 1/4 populacji mieszkańców Polski (25,6%). Białystok, według danych GUS, zamieszkiwało w 2021 r. 22,7% osób w wieku poprodukcyjnym (dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej). Liczba mieszkańców w wieku 60 lat i więcej w Białymstoku wg stanu na dzień 31.12.2022 r. (dane pozyskane z UM w Białymstoku) wynosiła 73 136 osób (z czego 44 939 stanowiły kobiety, a 28 197 mężczyźni). Z uzyskanych zestawień danych wynika, że w obserwowanym okresie w Białymstoku odnotowano stałą tendencję wzrostową poziomu wskaźnika obciążenia demograficznego. Największą dynamiką charakteryzował się wskaźnik określający stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, którego wartość w ciągu 5 badanych lat wzrosła o 16,3 punktów. Jednocześnie wskaźnik określający stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do przedprodukcyjnego rósł znacznie wolniej (5,6 punktów w tym samym okresie).

Wykres 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego (2017-2021)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

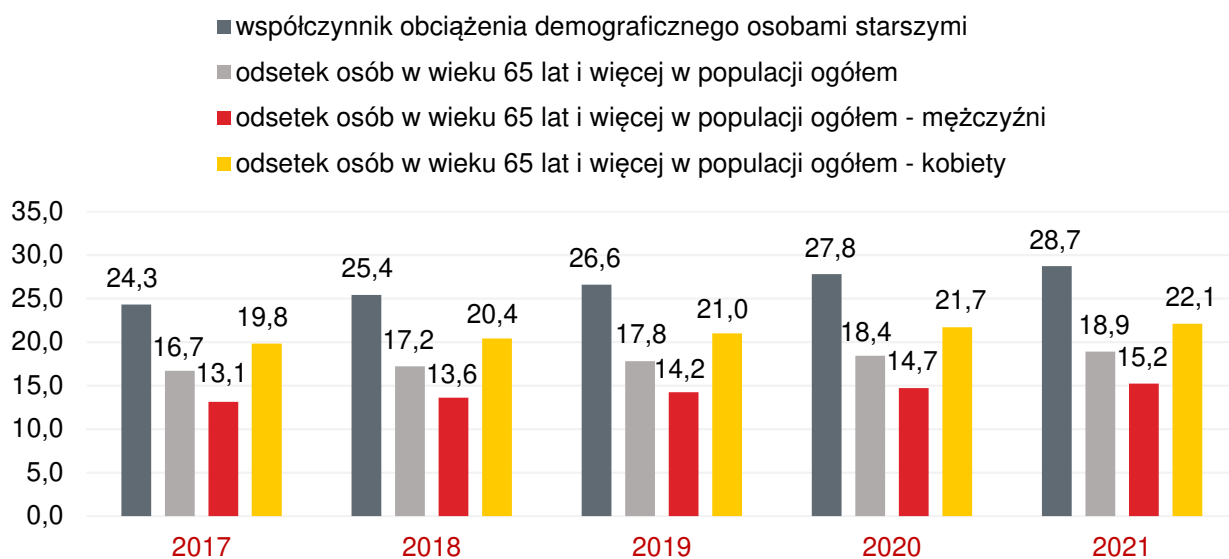
Wykres 7. Prognoza liczby mieszkańców Białegostoku w wieku poprodukcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, GUS

Według prognozy GUS liczba ludności w wieku poprodukcyjnym ma wzrosnąć z 69 153 osób w 2022 r. do 76 557 osób w 2030 r. Oznacza to w tej kategorii mieszkańców wzrost o niemal 11 punktów procentowych.

Wykres 8. Dynamika wartości wskaźników obciążenia demograficznego

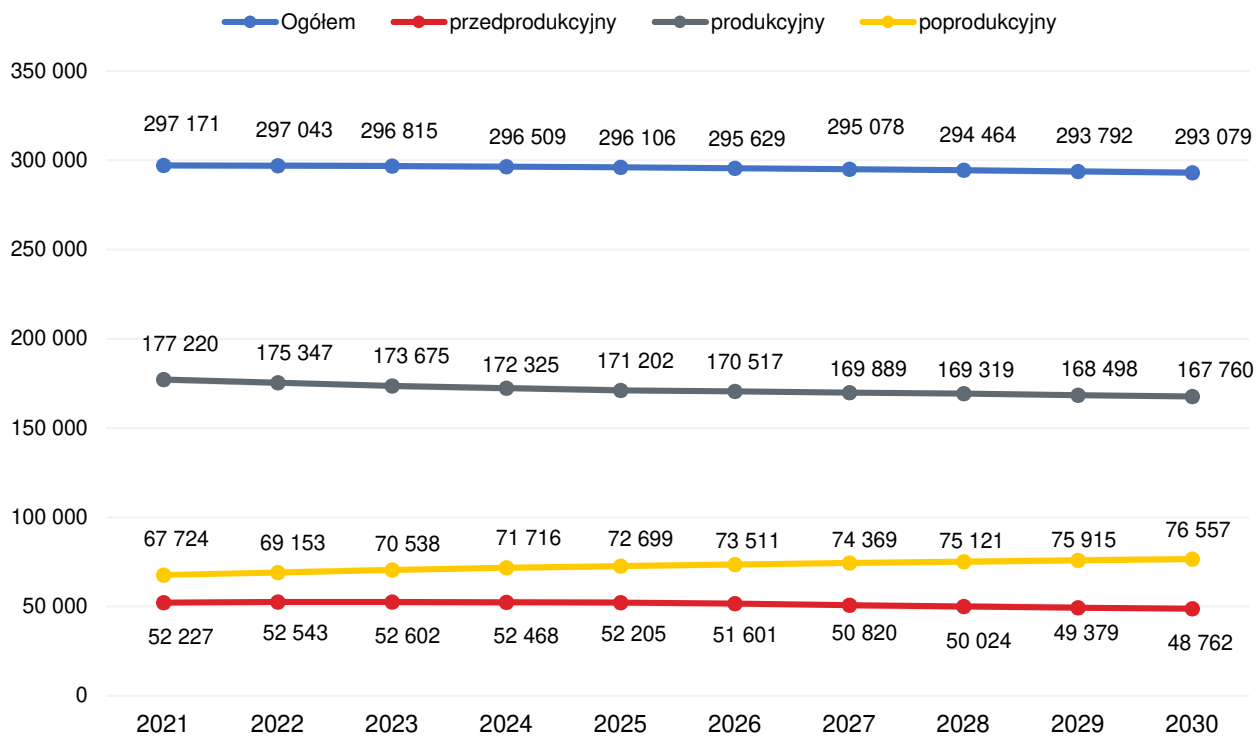
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

– W Białymstoku odnotowuje się stałą tendencję wzrostową wskaźnika obciążenia demograficznego. Wskaźnik ten rośnie znacząco szybciej w odniesieniu do osób w wieku poprodukcyjnym niż wskaźnik obciążenia demograficznego odnoszący się do osób w wieku przedprodukcyjnym. Przy malejącej liczbie osób w wieku produkcyjnym, to prognozyk negatywnych procesów demograficznych

2.3. Prognoza demograficzna (2017-2030)

Dla potrzeb wyznaczenia kierunków przyszłej polityki senioralnej niezbędna była także analiza prognozowanych zmian demograficznych (korzystamy przy tym z dwóch źródeł – eksperymentalnego badania GUS „Prognoza Ludności Gmin na lata 2017-2030” oraz „Atlasu Statystycznego GUS dla województwa podlaskiego”). Według analityków GUS omawiane wcześniej trendy będą się pogłębiać – w ogóle ludności maleć będzie udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a znacząco będzie rósł udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 9. Prognoza demograficzna dla Miasta Białegostoku 2021-2030

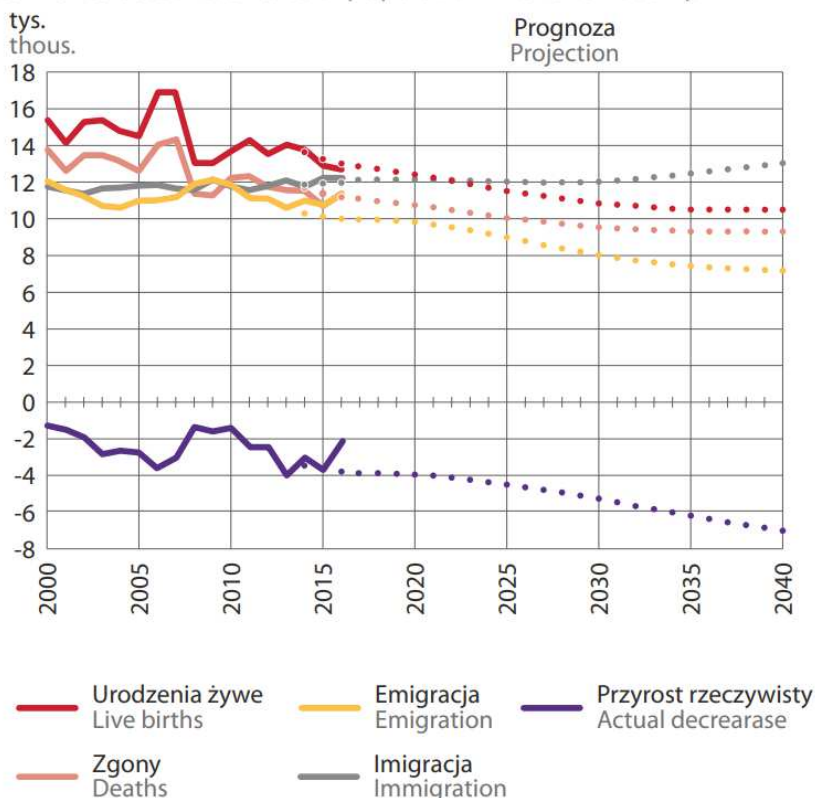

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Prognoza Ludności Gmin na lata 2021-2030”, GUS 2018

Wykres 10. Ruch naturalny, migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały oraz ubytek rzeczywisty w województwie podlaskim

Ruch naturalny, migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały oraz ubytek rzeczywisty ludności w województwie

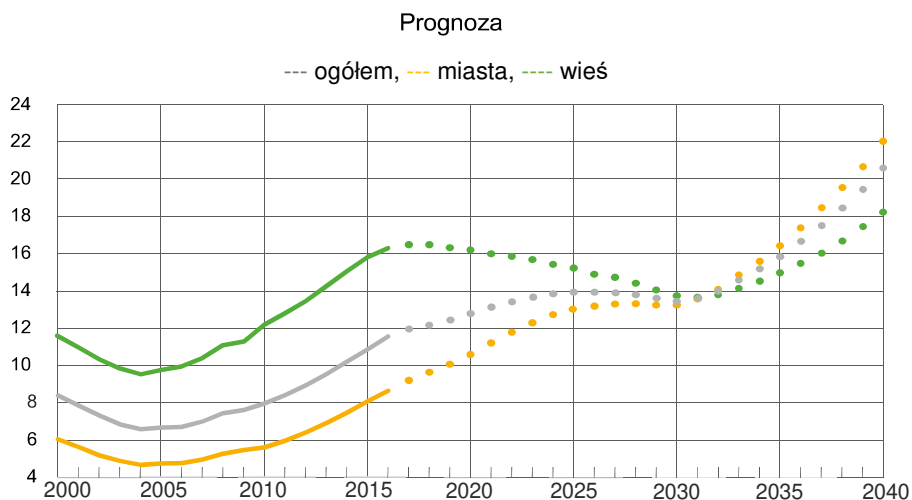
Vital statistics, internal and international migration as well as actual decrease of population in the voivodship

Źródło: „Atlas statystyczny dla województwa podlaskiego”, s. 16, GUS 2018.

Z analiz GUS wynika, że w kolejnych 20 latach będzie zachodziło jednocześnie kilka zjawisk demograficznych w całym województwie – ma maleć zarówno liczba urodzeń, jak i zgonów (będzie rosła długość życia – rosnąć będzie liczba osób powyżej 85 roku życia). Pewną szansą dla zahamowania niekorzystnych trendów związanych z przyrostem naturalnym może być imigracja do regionu. Jednak nadal przyrost naturalny będzie mały. Wzrost liczby osób w wieku 85 lat i więcej może oznaczać także, że niekorzystnie będzie zmieniał się współczynnik wsparcia międzypokoleniowego, to jest poziomu obciążenia potomstwa koniecznością opieki nad własnymi rodzicami (85+). Procesy te mają przyjmować większą skalę w miastach niż na wsi.

Wykres 11. Współczynnik wsparcia międzypokoleniowego w województwie podlaskim

Źródło: „Atlas Statystyczny dla województwa podlaskiego”, s. 19, GUS 2018

Z uzyskanych zestawień danych prognostycznych wynika, że w obserwowanym okresie w Białymstoku utrzyma się dotychczasowy trend wzrostu poziomu wskaźnika obciążenia demograficznego.

– W przyszłości utrzyma się negatywny trend wzrostu poziomu obciążenia demograficznego

2.4. Analiza potrzeb seniorów w mieście Białystok i obszary wykluczenia

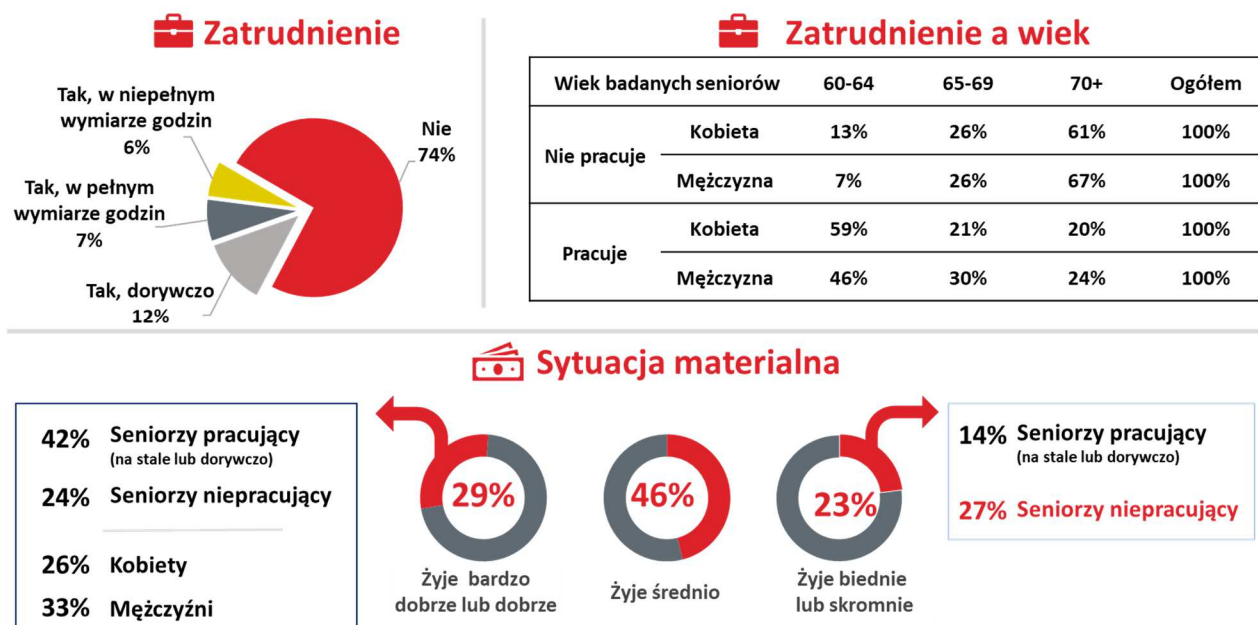
2.4.1. Kondycja materialna i wykluczenia ekonomiczne gospodarstw seniorów

Prawie połowa białostockich seniorów oceniła, że żyje im się średnio, co oznacza, że mogli zaspokoić podstawowe potrzeby, ale z kolei musieli oszczędzać na poważniejsze zakupy. Niemal 30% respondentów oceniło swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą i dobrą (łącznie 28,6% wskazań). Niemal co czwarty białostocki senior deklarował, że żyje bardzo biednie lub skromnie (łącznie 23,4%) (Białostoccy Seniorzy 2022, s. 14). W lepszej sytuacji byli seniorzy, którzy mieli zarobkowe źródła utrzymania – to byli na ogół seniorzy młodszy, do 64 roku życia (im białostoczanie byli starsi, tym rzadziej pracowali zarobkowo) i częściej byli to mężczyźni (co częściowo może wynikać z uregulowań prawnych i wiązać się z wiekiem uprawniającym do emerytury).

Przyglądając się relacji między pracą a zadowoleniem z własnej sytuacji materialnej, można wnioskować, że źródła niezarobkowe utrzymania były na ogół niewystarczające i należałoby wspierać jak najdłuższą aktywność (choćby dorywczą) zawodową seniorów i tworzyć możliwości pracy dla osób starszych (obecnie to osoby w wieku 55+ mają

największy udział wśród osób długotrwale bezrobotnych), a z drugiej strony w dalszym ciągu otaczać opieką te osoby, które są narażone na ekonomiczne wykluczenie.

Rysunek 1. Zatrudnienie a sytuacja materialna seniorów

Źródło: A. Szafranek, J. Mantur, S. Gejdel, A. Kiersnowska, *Białostoccy Seniorzy*, s.13-14, Białystok 2022

2.4.2. Sytuacja mieszkaniowa

Ponad połowa badanych w 2022 roku (n=1065 osób) mieszkała ze współmałżonkiem lub partnerem (53,1%) – częściej dotyczyło to mężczyzn. Stosunkowo duży odsetek kobiet wskazało, że mieszkają same (40,6% w stosunku do 19,0% wśród mężczyzn). Większość badanych (74,8%) mieszkała w blokach, co oznacza, że bez względu na wiek, zaopatrzone były w podstawowe usługi komunalne.

Analizy danych wykazują, że wydłużać się będzie długość życia oraz utrzymywać się będzie trend wcześniejszej umieralności mężczyzn niż kobiet, a to z kolei może spowodować rosnące ryzyko samotnego prowadzenia gospodarstwa domowego, i tym samym rosnącego udziału wśród ogółu seniorów osób, których zależność od innych będzie rosła. W tym kontekście martwić może fakt, że mniej niż 2% seniorów mieszka obecnie z dzieckiem lub krewnym – oznaczać to może bowiem, że w sytuacji zmniejszającej się samodzielności osoby starsze nie będą mogły liczyć na stałą (całodobową) opiekę ze strony młodszego pokolenia.

2.4.3. Relacje z bliskimi oraz aktywność społeczna seniorów

Z tego samego badania (Białostoccy Seniorzy 2022, s.15) dowiadujemy się także, że mimo nasilającego się problemu samotnego prowadzenia gospodarstw przez osoby starsze, większość białostockich seniorów utrzymuje kontakty z innymi osobami. Najczęściej były to kontakty z najbliższą rodziną (75,7% utrzymywanie kontaktu z dziećmi, wnukami, prawnukami). Autorzy badania zwrócili uwagę także na to, że relatywnie częste były też kontakty ze znajomymi i przyjaciółmi lub sąsiadami. Tylko niewielka grupa pozbawiona była kontaktu z innymi osobami. Z członkami rodziny nie posiadało kontaktu 0,8% seniorów, a kolejne 2,7% miało takie kontakty jedynie sporadycznie. Jeśli uwzględnić osoby, które nie miały rodziny (10,7%), to może oznaczać, że istnieje pewne ryzyko, że osamotnienie może dotyczyć łącznie 14,2% seniorów.

Z wiekiem maleje liczba kontaktów. Ma to częściowo związek z malejącą sprawnością fizyczną seniorów, bowiem najbardziej preferowaną formą kontaktu był kontakt osobisty, rzadziej telefoniczny. Kontakt telefoniczny był preferowanym sposobem utrzymywania kontaktu z rodziną niezamieszkującą z seniorem, jak i przyjaciółmi i znajomymi. Ta forma kontaktu była coraz rzadsza z wiekiem.

Z założenia zwiększa to ryzyko pogłębiania się wykluczenia społecznego z wiekiem, o ile seniorzy nie utrzymywali kontaktu z sąsiadami (to jedyna grupa, w której preferowany był kontakt osobisty) lub kontakt ten nie miał wyłącznie charakteru powierzchownego. Połowa seniorów znała wszystkich swoich sąsiadów, pozostali znali tylko część osób mieszkających w sąsiedztwie (3,2% seniorów w ogóle nie znało swoich sąsiadów). Niemal 84% osób starszych nie utrzymywało z sąsiadami bliższych kontaktów. Stosunkowo nieliczni seniorzy mieli z sąsiadami na tyle ścisłe relacje, że mogli liczyć na ich pomoc w drobnych codziennych czynnościach, w sytuacji choroby lub trudności finansowych. Z kolei 6,8% seniorów zadeklarowało, że nie może liczyć na niczyją pomoc w codziennych czynnościach, 4,4% - w sytuacji trudności finansowych a 1,3% w sytuacji choroby.

Badane osoby starsze zwracały uwagę, że niewątpliwym atutem miasta były liczne wydarzenia i atrakcje kulturalno-sportowe (Białostoccy Seniorzy 2022, s. 64). Korzystanie z oferty Miasta utrudniało seniorom przede wszystkim brak skutecznego informowania ich o formach wspierania oraz rodzajach inicjatyw podejmowanych w mieście (30,3%), a w dalszej kolejności brak chęci do podejmowania aktywności oraz brak wolnego czasu (odpowiednio 14,8%, 11,6%).

W badaniach przede wszystkim zaobserwowano, że wraz z wiekiem zainteresowanie przekazywaniem informacji poprzez stronę internetową i media społecznościowe spadło (27,0% w grupie 60-69 lat do 4,0% w grupie 80+). Jednocześnie w najmłodszej grupie seniorów (60-69 lat) zainteresowanie tradycyjnymi ulotkami, plakatami w formie papierowej dostarczanych do skrzynek pocztowych było najniższe (41,3%), natomiast wskazania na lokalne media: prasa, tv, radio – najwyższe (57,8%).

2.4.4. Poczucie bezpieczeństwa osób starszych

Z przywoływanego badania wynika, że starsi białostoczanie w większości (80,5%) czuli się bezpiecznie w swojej najbliższej okolicy. Obniżeniu poczucia bezpieczeństwa sprzyjały: prowadzenie jednoosobowego gospodarstwa domowego, niska ocena własnej sytuacji materialnej oraz sytuacja mieszkaniowa (mniejszą potrzebę zwiększania środków bezpieczeństwa miały osoby mieszkające w domach jednorodzinnych). Na brak poczucia bezpieczeństwa wpływały z jednej strony niewłaściwe zachowania innych (agresja, hałas) oraz braki infrastrukturalne (brak monitoringu, oświetlenia, ochrony, brak ławek, na których można odpocząć).

Mimo, iż zdecydowana większość badanych deklarowała, że czuła się bezpiecznie w miejscu zamieszkania, to jednocześnie duża część (35%) wskazała, że widzi potrzebę podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez nich osiedlu. Poczucie bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu nie jest jednoznaczne z opinią o wystarczającej liczbie podejmowanych działań w zakresie bezpieczeństwa.

Białostoccy seniorzy wymieniali w badaniu działania, jakie należy podjąć, by poczucie bezpieczeństwa mieszkańców osiedla uległo zwiększeniu. Jako najczęstszy powód wskazywano potrzebę doinwestowania infrastruktury osiedlowej poprzez monitoring, oświetlenie, zwiększenie liczby ławek, na których można odpocząć (63,3%), zwiększenie liczby patroli straży miejskiej (57,4%), jak również nawiązanie ścisłej współpracy z dzielnicowym, organizację regularnych dyżurów dzielnicowego na osiedlu i przekazywaniu mu na bieżąco informacji o zagrożeniach (31,1%).

Należy podkreślić, że wyżej wymienione działania wpisują się w dotychczasową strategię działania władz Białegostoku w zakresie bezpieczeństwa.

2.4.5. Sytuacja zdrowotna oraz sprawność fizyczna

Białostoccy seniorzy oceniali w większości, że ich sprawność nie odbiega od stanu innych osób w zbliżonym wieku (60,5%). Co piąty senior uważał, że jest mniej sprawny niż jego rówieśnicy, ale co piąty także, że jest bardziej sprawny niż osoby w podobnym wieku. Im seniorzy są starsi, tym niżej oceniali własną sprawność w porównaniu z innymi równolatkami.

Sprawność fizyczna jest niezwykle ważna, bowiem determinuje wcześniej omawiane problemy. Jej obniżenie skutkuje zwiększeniem zależności od innych, zwiększeniem ryzyka wykluczenia społecznego (ograniczenia kontaktów społecznych), ale także możliwością podejmowania wszelkiego typu aktywności: kulturalnej, edukacyjnej czy zarobkowej.

Ponad połowa seniorów (58,5%) deklarowała, że jest w pełni samodzielna – nie potrzebuje wsparcia innych osób. Ci, którzy takiej deklaracji nie złożyli, najchętniej skorzystaliby z pomocy w takich obowiązkach jak sprzątanie lub robienie zakupów, ale także z pomocy w załatwieniu spraw administracyjnych lub w skorzystaniu z komputera.

Fakt obniżania się sprawności seniorów z wiekiem i konieczności korzystania z pomocy innych (u 41,5% seniorów) nie wpływa negatywnie na możliwość zaspokajania podstawowych potrzeb. Zdecydowana większość seniorów deklarowała, że - także w okresie, gdy byli w większym stopniu zależni od innych (w okresie ograniczeń pandemicznych) - ich potrzeby żywnościowe, zakupu lekarstw czy bezpieczeństwa były zaspokojone. Należy zwrócić uwagę jednak na to, że ok. 1,5% starszych białostoczan nie mogło ich zaspokoić w ogóle lub w znaczącym stopniu, a tylko 28% seniorów było w stanie samodzielnie zaspokajać własne potrzeby.

Sprawność fizyczna, kondycja materialna, izolacja społeczna mogą przekładać się w przyszłości także na aktywność społeczną. Białostoccy seniorzy nie wykazywali zainteresowania działalnością społeczną. Chęć zaangażowania się w tę formę aktywności wskazało zaledwie 14,5% osób (Białostoccy Seniorzy 2022, s. 66). Szczególnie ważnym elementem w kontekście aktywizowania seniorów jest mająca walor włączający integracja międzypokoleniowa seniorów.

2.4.6. Szanse i bariery dla dobrego życia w Białymstoku z perspektywy seniorów

Seniorzy cenili w Białymstoku w szczególności takie jego cechy/elementy jak:

- duża ilość terenów zielonych, jakość środowiska naturalnego,

- poziom bezpieczeństwa w mieście,
- jakość infrastruktury (komunikacja miejska, ścieżki rowerowe, drogi, miejsca rekreacji),
- dobry dostęp do niezbędnych usług/miejsc, takich jak: sklepów, przychodni, szpitali, kościołów, przystanków,
- oferta kulturalna.

Czynnikami obniżającymi jakość życia seniorów były:

- sprawność fizyczna,
- sytuacja finansowa,
- brak dostępnej (dofinansowanej) oferty wsparcia w zakresie wykonywania podstawowych czynności typu zakupy, sprzątanie itp. kierowanego do seniorów w okolicy zamieszkania,
- wysokie koszty utrzymania,
- wykluczenie cyfrowe,
- niedostatek w zakresie ochrony zdrowotnej dla seniorów w okolicy zamieszkania.

Niezadowolenie osób z grupy wiekowej 60+ z życia w Białymstoku wynikało zasadniczo z trzech głównych powodów. Pierwszy dotyczył sytuacji finansowej seniorów, najczęściej zwracano tu uwagę na wysokie koszty utrzymania, drogą żywość oraz leki. Taki argument padał z ust blisko 30% osób, które w pytaniu poprzedzającym wyrażały niezadowolenie z życia w mieście. Średnio co piąta osoba swoją niską satysfakcję tłumaczyła brakiem klubów seniora w okolicy jej zamieszkania lub brakiem dofinansowań do już istniejących klubów i organizacji, które oferują w ramach swojej działalności wsparcie dla osób starszych. Zbliżony odsetek seniorów (21,5%) swoją negatywną opinię tłumaczył między innymi wysokimi opłatami za śmieci, brakiem kontroli nad wspólnotami mieszkaniowymi czy też płatnymi biletami komunikacji miejskiej.

Seniorzy, kategoria wyróżniona ze względu na osiągnięcie określonego wieku, są grupą wewnątrznie zróżnicowaną pod względem wieku, stanu zdrowia, sytuacji zawodowej, materialnej i mieszkaniowej. Osoby starsze różnią się, jeżeli chodzi o wsparcie rodziny oraz posiadanymi sieciami i kontaktami społecznymi. W związku z tym poszczególne segmenty populacji seniorów mają różne potrzeby i oczekiwania w stosunku do oferowanego i realizowanego wsparcia oferowanego przez Miasto.

Problemem i wyzwaniem są przemiany o charakterze społeczno-demograficznym związane z zasadniczo lepszą kondycją zdrowotną osób po 60 roku życia i zmianami stylów

życia i orientacji życiowych seniorów. Obecnie, często 60-cio i 70-cio latkowie to osoby w pełni samodzielne, czynne zawodowo i aktywne, posiadające liczne zainteresowania.

3. Polityka senioralna Miasta Białegostoku na lata 2023-2025. Zagadnienia programowe i operacyjne

3.1. Działania na rzecz seniorów finansowane z budżetu Miasta Białegostoku - przykłady

Problem i wyzwanie, jakim jest starzenie się społeczności jest od wielu lat dostrzegane w Białymstoku. W ramach realizacji Programu planowana jest kontynuacja dotychczasowych dobrych praktyk.

Miasto Białystok realizowało cele i zadania polityki senioralnej w oparciu o obowiązujące przepisy prawa w ramach posiadanych środków. Dotyczy to przede wszystkim obszaru organizacji opieki i usług społecznych, zapewnienia wystarczającej i dostępnej infrastruktury usług społecznych oraz przygotowania zawodowego pracowników.

W realizacji zadań własnych gminy uczestniczą: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku (MOPR), Dzienny Dom Pomocy Społecznej (DDPS) oraz szereg podmiotów wymienionych w dalszej części diagnozy. Ich współistnienie na terenie miasta zapewnia kompleksową ofertę, skierowaną do różnych grup seniorów. Miasto Białystok za pośrednictwem wyspecjalizowanych jednostek udziela seniorom pomocy w różnych formach:

- środowiskowej, organizowanej w ośrodkach wsparcia,
- środowiskowej, organizowanej w miejscu ich zamieszkania,
- stacjonarnej, zapewniającej opiekę w wyspecjalizowanych placówkach.

DDPS prowadzi trzy świetlice dla osób dorosłych w celu przeciwdziałania marginalizacji i izolacji osób starszych, poprzez organizację czasu wolnego, aktywizację społeczną, zaspokajanie potrzeb kulturalnych i towarzyskich oraz pomoc w rozwiązywaniu doraźnych problemów dnia codziennego (np. DDPS zapewnia swoim podopiecznym jeden posiłek dziennie w formie obiadu).

W ramach świadczonej seniorom pomocy środowiskowej w miejscu zamieszkania realizowane są m.in.: usługi opiekuńcze i specjalistyczne, a także praca socjalna.

Usługi opiekuńcze są świadczone dla osób niesamodzielnych, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a rodzina nie jest im w stanie

jej zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Usługi świadczone są w miejscu zamieszkania.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Kierowane są do osób długotrwale i obłożnie chorych, które wymagają zleconej przez lekarza pielęgnacji, stanowiącej wsparcie procesu leczenia. Specjalistyczne usługi opiekuńcze nie są świadczeniem medycznym i nie zastępują świadczeń zdrowotnych finansowanych z Narodowego Funduszu Zdrowia. Zakres świadczonych usług jest każdorazowo ustalony indywidualnie dla każdego podopiecznego, zgodnie z jego stanem zdrowia, w oparciu o zaświadczenie lekarskie.

Pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych występuje w następujących sytuacjach:

- przysługuje osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona,
- może być przyznana osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina nie może takiej pomocy zapewnić.

Odpłatność za usługi jest uregulowana przepisami w sprawie szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat (jeżeli dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 130% kwoty kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej), jak również trybu ich pobierania. Odpłatność za specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustalana jest zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych. W przypadku tych usług również istnieje możliwość częściowego zwolnienia od ponoszenia opłat lub całkowitego ich zniesienia. Usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie przebywającej w ośrodku wsparcia, czyli: w środowiskowym domu samopomocy, dziennym domu pomocy, schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi.

W 2022 r. usługi specjalistyczne w miejscu zamieszkania (dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dostosowanych do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia

lub niepełnosprawności) były świadczone przez organizacje pozarządowe. Z kolei Dom Pomocy Społecznej w Białymstoku zapewnia osobom nie mogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności całodobową opiekę.. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania sukcesywnie rośnie. W przypadku usług specjalistycznych liczba osób jest w zasadzie niezmienna.

Tabela 2. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i usług specjalistycznych w Białymstoku

	2017	2018	2019	2020	2021
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne w miejscu zamieszkania	439	473	527	508	515
Specjalistyczne Usługi opiekuńcze w Domu Pomocy Społecznej przy ul. Baranowickiej 203	18	25	25	19	10
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	13	10	10	10	9
Razem	470	508	562	537	534

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Białymstoku za lata 2017-2021

W przypadku osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje umieszczenie w domu pomocy społecznej. Miasto Białystok prowadzi dwa domy pomocy społecznej, oferujące:

- 168 miejsc dla osób dorosłych z niepełnosprawnościami,
- 36 miejsc dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- 184 miejsca dla osób przewlekle somatycznie chorych.

Dodatkowo Miasto w ramach otwartego konkursu ofert dofinansowuje prowadzenie Domu Opieki Społecznej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek od Cierpiących w Białymstoku dla osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i w podeszłym wieku (jest tu 25 miejsc). Liczba osób umieszczonych w domach pomocy społecznej rośnie z roku na rok.

Tabela 3. Liczba osób skierowanych do domów opieki społecznej

	2017	2018	2019	2020	2021
1.Osoby skierowane do Domów Pomocy Społecznej na terenie M. Białystok	68	151	95	91	124
2.Osoby skierowane do Domów Pomocy Społecznej poza M. Białystok	93	75	85	66	69
3.Osoby umieszczone w Domach Pomocy Społecznej na terenie M. Białystok	47	91	49	57	77

	2017	2018	2019	2020	2021
4.Osoby umieszczone w Domach Pomocy Społecznej na terenie innych powiatów	70	74	84	47	80
Razem (suma wierszy 3+4)	117	165	133	104	157
Odsetek osób umieszczonych w Domach Pomocy Społecznej w stosunku do liczby osób skierowanych (M. Białystok + poza M. Białystok, dane z wierszy 3+4 / 1+2 *100%)	72,7	73,0	73,9	66,2	81,3
w tym liczba osób umieszczonych w DPS ze względu na chorobę somatyczną i podeszły wiek	94	61	71	74	123
Udział % osób umieszczonych w DPS ze względu na podeszły wiek	80,3	37,0	66,4	71,2	78,3
Łączna liczba osób korzystających z pobytu w DPS	599	697	711	957	965
Liczba osób oczekujących	81	107	107	94	77

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Białymstoku za lata 2017-2021

Praca socjalna na rzecz osób starszych prowadzona jest przez MOPR w Białymstoku na podstawie ustawy o pomocy społecznej. Opiera się głównie na:

- pomocy osobom potrzebującym wsparcia ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność (poradnictwo);
- pomocy osobom starszym i samotnym, w ramach której prowadzony jest ośrodek wsparcia w formie klubu samopomocy. W tym zakresie działania realizuje „Klub Senior+” przeznaczony dla mieszkańców Białegostoku w wieku 60 lat i więcej, nieaktywnych zawodowo, w dużej mierze ze względu na wiek. Celem działalności „Klubu Senior+” jest aktywizacja środowiska seniorów zmierzająca do poprawy jakości ich życia, przeciwdziałanie osamotnieniu, izolacji społecznej i zagrożeniu marginalizacją społeczną. Klub dysponuje 35 miejscami. Liczba uczestników Klubu Seniora jest zmienna. Szczególnie niekorzystny dla jego funkcjonowania był rok 2020, w którym – ze względu na ograniczenia pandemiczne – ograniczono znacząco ofertę. Uczestników Klubu Seniora zachęcano i motywowano do udziału w projektach. Wspierano ich w sytuacjach trudnych życiowo, zachęcano do utrzymania dobrych kontaktów z rodziną bliższą i dalszą oraz z sąsiadami, informowano o możliwości uzyskania świadczeń pomocy społecznej, zachęcano do korzystania z nieodpłatnej pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej, informowano o Karcie Aktywnego Seniora, pomocy lekowej, turnusach rehabilitacyjnych, działaniach kulturalnych i rozrywkowych.

W ocenie MOPR w Białymstoku podjęte działania przyczyniły się do poprawy jakości życia osób przychodzących do klubu, przeciwdziałały osamotnieniu, izolacji społecznej

i zagrożeniu marginalizacją społeczną, spowodowały aktywizację w różnych sferach życia, umożliwiły realizację naturalnych dla tego wieku potrzeb.

Tabela 4. Wsparcie osób starszych

	2017	2018	2019	2020	2021
Osoby korzystające z Klubów Seniora	278	271	279	257	62
Liczba programów/projektów skierowanych na aktywność międzypokoleniową	-	-	-	-	5
Liczba osób uczestniczących w różnych formach wsparcia prowadzonych na rzecz aktywizacji społecznej osób starszych	1 745	2 540	543	204	2364

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Białymstoku za lata 2017-2021 i sprawozdania z realizacji „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Białegostoku na lata 2021-2030”

Dodatkowo MOPR w Białymstoku uczestniczył w realizacji gminnych programów osłonowych kierowanych m.in. do seniorów (np. w zakresie zmniejszenia wydatków poniesionych na leki przez mieszkańców Miasta Białegostoku, z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi) oraz realizuje programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (np. w latach 2020-2021 program „Wspieraj Seniora”, tj. usługi wsparcia seniorów w wieku 70 lat i więcej, którzy w obowiązującym stanie epidemii zdecydowali się na pozostanie w domu).

W 2022 r. Ośrodek realizował w mieście Gminny program osłonowy „Wsparcie seniorów Miasta Białegostoku”, opracowany na podstawie Programu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej „Korpus Wsparcia Seniorów”, polegający na wsparciu seniorów w wieku 65 lat i więcej poprzez świadczenie usług oraz poprawę poczucia bezpieczeństwa i możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych z pomocą „opieki na odległość”. Działanie wykonywano poprzez umożliwienie użytkowania przez seniorów tzw. „opasek bezpieczeństwa”, połączonych z obsługą systemu całodobowej opieki w centrum monitoringu, zakupioną u operatora usługi.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku nie jest jedynym podmiotem działającym na rzecz seniorów. Wśród pozostałych działań realizowanych przez Miasto Białystok na rzecz seniorów można wyróżnić Kartę Aktywnego Seniora - program skierowany do osób, które ukończyły 60 rok życia i zamieszkują na terenie Miasta Białegostoku. Program przewiduje działania, które przyczyniają się do integracji seniorów i ich aktywizacji w różnych sferach życia. Realizacja zadań umożliwi realizację naturalnych dla tego wieku potrzeb w zakresie życia społecznego, redukcji monotonii i bierności w życiu na rzecz efektywnego wykorzystania wolnego czasu i kształtowania pozytywnego wizerunku seniorów oraz przeciwdziałania marginalizacji społecznej osób starszych. Od początku trwania Programu do końca grudnia 2021 r. przystąpiło do niego 16 852 osób.

Tabela 5. Liczba osób korzystających z Karty Aktywnego Seniora

Dane dotyczą okresu od 01.01.2021 r. do 31.12.2021 r.	
Liczba osób uprawnionych do korzystania z Karty Aktywnego Seniora	72 660
Liczba złożonych wniosków o wydanie Karty Aktywnego Seniora	1 002
Liczba wydanych Kart Aktywnego Seniora	1 002

Źródło: dane Departamentu Obsługi Mieszkańców oraz Zarządu Białostockiej Komunikacji Miejskiej, Urząd Miejski w Białymstoku.

Cele Karty Aktywnego Seniora realizowały miejskie instytucje kultury, Białostocki Ośrodek Sportu i Rekreacji oraz inne jednostki i instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, a także firmy i przedsiębiorcy, którzy uzyskali status partnera programu.

Tabela 6. Liczba sprzedanych biletów oraz wartość udzielonych ulg w ramach Karty Aktywnego Seniora w 2021 r.

	Liczba ulgowych biletów	Wartość udzielonej ulgi
Oferta instytucji kultury	1 477	25 736 zł
Oferta sportowa i rekreacyjna	23 708	115 384,90 zł

Źródło: dane Departamentu Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku zlecił organizacji pozarządowej realizację zadania „Cyfrowe Porady dla Seniorów”, w ramach którego Fundacja „Spe Salvi” udzieliła 250 konsultacji służących zmniejszeniu wykluczenia cyfrowego osób starszych. Kolejne zlecone zadanie publiczne dotyczyło zwiększenia poziomu bezpieczeństwa osobistego starszych mieszkańców Białegostoku poprzez ograniczenie wystąpienia zagrożenia dla zdrowia z powodu niesprawności instalacji i sprzętów. Dzięki udziałowi w projekcie realizowanym przez Fundację „Spe Salvi” ze środków Miasta pn.: „Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa seniorów w miejscu ich zamieszkania poprzez wsparcie w formie konsultacji i drobnych napraw technicznych” z usług fachowców, tzw. „Złotej rączki” w 2021 r. skorzystało 286 seniorów.

Zwiększeniu bezpieczeństwa seniorów służyły również działania Zarządu Dróg Miejskich Urzędu Miejskiego w Białymstoku polegające na znoszeniu barier architektonicznych i podnoszeniu bezpieczeństwa pieszych poprzez instalowanie sygnalizatorów akustycznych, sygnalizacji świetlnych, obniżanie krawężników, doświetlenie przejść dla pieszych, montażu azylów na przejściach dla pieszych.

Departament Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miejskiego w Białymstoku oraz miejskie instytucje kultury w 2021 roku zrealizowały 47 projektów z zakresu kultury, których odbiorcami byli seniorzy. Ze środków budżetu miasta organizacja pozarządowa

„Stowarzyszenie Akademia plus 50” zorganizowała inicjatywę na rzecz osób starszych „Seniorze, kultura doda Ci skrzydeł!”, w której uczestniczyło ok. 330 osób. Białostocki Ośrodek Kultury wspólnie z Uniwersytetem Trzeciego Wieku prowadziły Dyskusyjny Klub Filmowy Seniora.

W 2021 r. prowadzono również działania na rzecz podnoszenia świadomości seniorów i kształtowania postaw sprzyjających utrzymywaniu dobrostanu, w ramach których Stowarzyszenie „Pro Salute”, Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku zrealizowały projekt prozdrowotny skierowany do 50 mieszkańców Białegostoku w wieku 60 lat i więcej. Stowarzyszenie „Pro Salute” i Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku zorganizowały także Uniwersytet Profilaktyki Psychogeriatrycznej, którego celem było przekazanie wiedzy w przedmiocie rozwiązywania problemów zdrowia psychicznego seniorów.

Samodzielny Szpital Miejski im. PCK w Białymstoku prowadzi Oddział Geriatrii dla pacjentów powyżej 60 roku życia z problemami zdrowotnymi typowymi dla osób w wieku senioralnym. Oddział posiada 20 łóżek. Pacjentami zajmuje się wyspecjalizowany personel medyczny - lekarze geriatrzy, pielęgniarki geriatryczne, rehabilitanci i psycholodzy, którzy kompleksowo diagnozują ustalają priorytety leczenia i rehabilitacji oraz dalszej opieki zdrowotnej. W szpitalu wykonuje się głównie diagnostykę i leczy różne choroby wieku podeszłego m.in. zespół otępienny, zaburzenia chodu i równowagi, zespoły bólowe układu kostno-stawowego oraz sprzężenie różnych schorzeń występujących u seniora. W ramach całościowej oceny geriatrycznej wykonywany jest szereg badań diagnostycznych, sprawdzany jest związek objawów niepożądanych z zażywaniem lekami, ocenia się poziom widzenia i słyszenia, problemy z poruszaniem się, stan psychiczny i zaburzenia pamięci, poczucie samotności i stany depresyjne, sytuację rodzinną i środowiskową pacjenta.

Centrum Aktywności Społecznej Urzędu Miejskiego w Białymstoku (CAS) przygotowało i rozprowadziło broszury informacyjne „Miasto dla seniorów. Seniorzy dla Miasta” - zawierające ważne informacje dla seniorów, w tym listę adresową organizacji pozarządowych działających w Białymstoku na rzecz osób starszych oraz opis systemu ulg skierowanych do osób powyżej 60 roku życia oraz wypełniało inne funkcje informacyjne dedykowane osobom po 60 roku życia. Ponadto CAS udostępnia nieodpłatnie pomieszczenia organizacjom pozarządowym, zrzeszającym seniorów lub działającym na rzecz osób starszych. Podczas festynów miejskich CAS dystrybuowało tzw. „Pudełka życia” zawierające informacje o zdrowiu seniora.

Z inicjatywy Prezydenta Miasta Białegostoku powołano Białostocką Radę Seniorów – organ o charakterze doradczym, inicjatywnym i konsultacyjnym, której podstawowym celem działalności jest aktywizacja obywatelska osób starszych oraz wspieranie solidarności międzypokoleniowej.

1 września 2022 r. decyzją Prezydenta Miasta Białegostoku został powołany Białostocki Klub Seniora w Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Henryka Sienkiewicza w Białymstoku, który realizuje zadania na rzecz białostockich seniorów, podejmując bardzo różnorodne działania. Pomaga im m.in. poprzez organizowanie: kursów, wykładów, warsztatów i porad prawnych. Służą one wsparciu osób starszych, ich integracji oraz wzmacnianiu i poszerzeniu kompetencji. Tematyka tych przedsięwzięć jest bardzo szeroka. Dotyczą one m.in. doskonalenia kompetencji obsługi komputera i innych urządzeń mobilnych, zdrowego stylu życia oraz zajęć florystycznych, decoupage itp. Seniorzy mogą także korzystać z biblioteki Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Henryka Sienkiewicza w Białymstoku. Działania Białostockiego Klubu Seniora są adresowane do osób 60+ z Miasta Białegostoku i mają charakter systemowy. Służą białostockim seniorom, odpowiadając na dobrze rozpoznane potrzeby. W ramach Białostockiej Akademii Rodziny (BAR) działającej przy Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Henryka Sienkiewicza organizowane są cieszące się zainteresowaniem seniorów zajęcia rękodzielnicze i wykłady dotyczące zdrowia.

Straż Miejska w Białymstoku prowadziła szereg działań edukacyjnych na rzecz poprawy bezpieczeństwa osób starszych pod nazwą „Bezpieczny senior”. Podczas zajęć osoby starsze m.in. zaznajamiano z zagrożeniami występującymi w mieście (takimi jak oszustwa, wymuszenia, bezpieczeństwa w ruchu drogowym, zasady pierwszej pomocy) i sposobami postępowania w razie ich wystąpienia oraz dostarczano wiedzę z zakresu bezpieczeństwa i prawa.

Inspektorzy Departamentu Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Białymstoku cyklicznie wspierają osoby starsze poprzez dostarczanie do ich miejsca zamieszkania worków do selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w przypadku zgłoszenia przez seniora zwiększonego zapotrzebowania na nie. W sytuacji stwierdzenia przez firmy, realizujące odbiór odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkiwanych przez osoby starsze, niewłaściwej segregacji odpadów, pracownicy DGK odwiedzają seniorów i edukują ich w zakresie prowadzenia właściwej selektywnej zbiórki odpadów, celem uniknięcia naliczenia podwyższonej opłaty w związku z brakiem segregacji, co z pewnością byłoby dużym obciążeniem finansowym dla niejednego seniora.

4. Analiza SWOT – polityka senioralna w Białymstoku

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Relatywnie wysokie poczucie bezpieczeństwa, rozbudowane sieci kontaktów społecznych. • Relatywnie wysoka ocena własnej sytuacji przez znaczącą część seniorów. • Duże zainteresowanie wśród seniorów korzystaniem z oferowanych w mieście usług i ofert (Karta Aktywnego Seniora). • Wypracowane dobre praktyki w zakresie działań kierowanych do seniorów oraz sukcesywny rozwój oferty wsparcia dla seniorów. • Stały system programów osłonowych. • Działania Białostockiej Rady Seniorów. • Doświadczenie w podejmowaniu kompleksowych działań aktywizacyjnych, sprawne działanie departamentów Urzędu Miejskiego w Białymstoku i jednostek podlegających Prezydentowi Białegostoku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom sprawności fizycznej, pogłębiający się z wiekiem. • Niski poziom dochodów seniorów. • Niska skłonność seniorów do aktywności społecznej. • Nierównomierny dostęp do oferty klubów seniora. • Wykluczenie cyfrowe. • Niedostosowanie kanałów informacji do potrzeb i oczekiwań seniorów w zakresie bieżących informacji o wydarzeniach, inicjatywach miejskich. • Niska integracja międzypokoleniowa. • Niedostatki infrastrukturalne (niewystarczająca do potrzeb oferta opieki całodobowej i dziennej). • Rozluźnienie kontaktów rodzinnych i sąsiedzkich.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnianie się zjawiska kształcenia przez całe życie, także w formie edukacji pozaformalnej. • Wzrost aktywności zawodowej i fizycznej starzejącego się społeczeństwa jako szansa rozwoju usług specjalistycznych z zakresu rehabilitacji, geriatry, dietetyki itp. oraz rozwoju tzw. srebrnej gospodarki. • Coraz liczniej działające organizacje pozarządowe na rzecz seniorów. • Zwiększanie świadomości seniorów w zakresie zagrożeń oraz zdrowego stylu życia. • Wysoki odsetek seniorów zaopatrzonych w podstawowe usługi komunalne. • Możliwość pozyskiwania i wykorzystania 	<ul style="list-style-type: none"> • Narastający wskaźnik obciążenia demograficznego – rosnąca grupa osób wymagających zapewnienia usług opiekuńczych i całodobowej opieki. • Niska skłonność społeczeństwa do angażowania się w działalność wolontarystyczną. • Zagrożenie rozprzestrzenianiem się chorób cywilizacyjnych i zakaźnych. • Rosnące ceny towarów i usług, w tym w szczególności energii, co negatywnie będzie się odbijać na sytuacji materialnej seniorów. • Pogłębiający się kryzys społeczno-gospodarczy i rosnąca liczba seniorów uprawnionych do korzystania z działań osłonowych.

Mocne strony	Słabe strony
środków zewnętrznych na świadczenie usług na rzecz seniorów.	

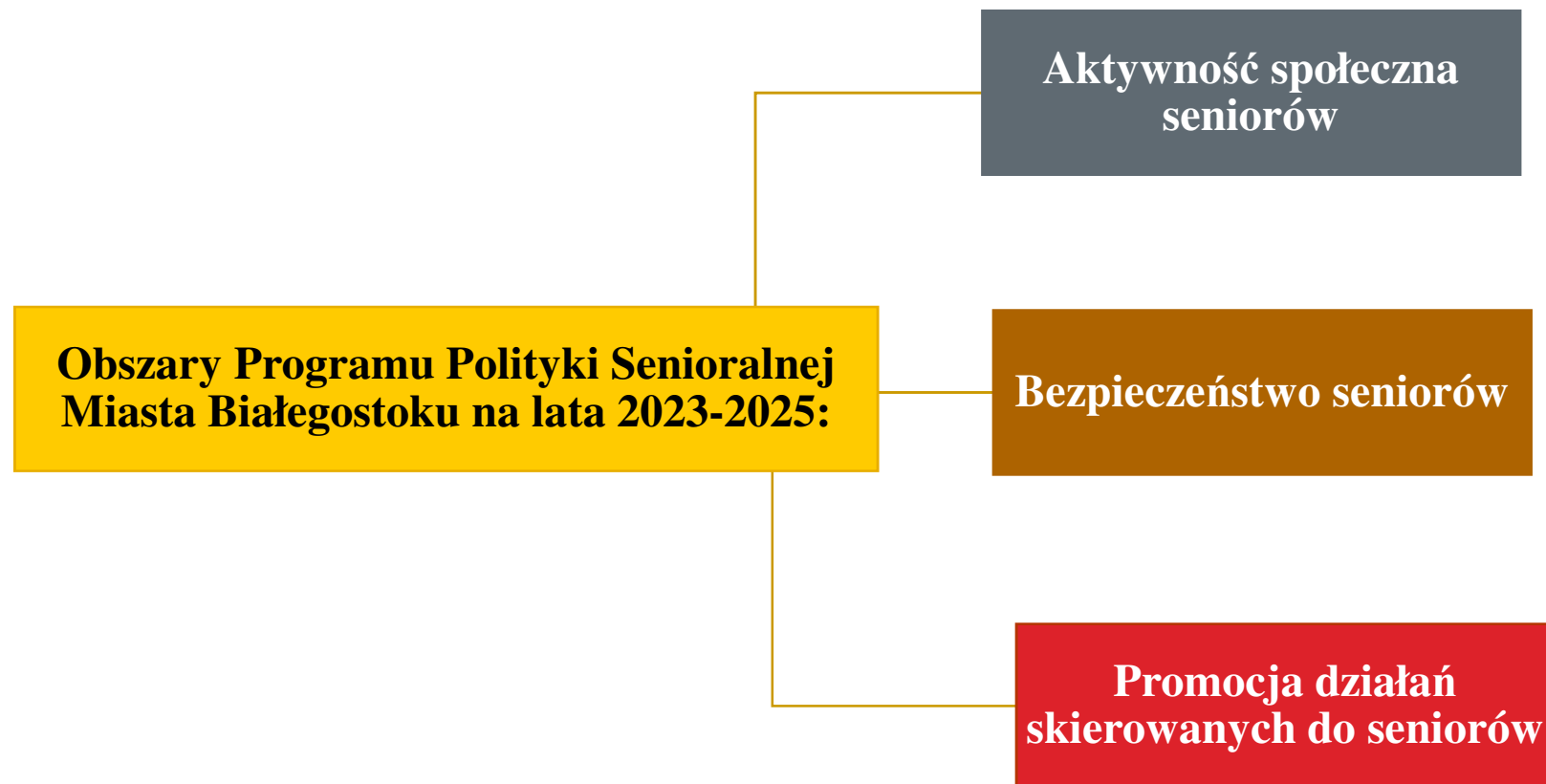
5. Cele programowe i obszary działań

Na podstawie przeprowadzonych badań w 2021 roku na zlecenie Prezydenta Miasta Białegostoku opracowano w 2022 roku raport pt. „Białostoccy Seniorzy – jakość życia w wybranych aspektach”. Rekomendacje posłużyły wyłonieniu kilku obszarów, które stały się inspiracją do opracowania celów programowych polityki senioralnej w mieście Białystok na lata 2023-2025.

6. Rekomendacje:

- Dostosowanie kanałów informacji do potrzeb i oczekiwań seniorów w zakresie bieżących informacji o wydarzeniach i inicjatywach miejskich;
- Tworzenie osiedlowych klubów seniora w Białymstoku mających na celu aktywizację osób starszych;
- Stworzenie systemu opartego np. na wolontariacie w celu wsparcia osób starszych w wykonywaniu podstawowych czynności typu sprzątanie, robienie zakupów, pomoc w obsłudze komputera, wizyty u lekarza;
- Stworzenie systemu monitorowania efektów zadań realizowanych na rzecz seniorów finansowanych ze środków budżetu Miasta Białegostoku;
- Wygenerowanie środków na doposażenie seniorów w dostęp do komunikacji internetowej;
- Rozbudowanie systemu monitoringu osiedlowego oraz zwiększenie liczby patroli Policji i Straży Miejskiej w celu zmniejszenia przypadków agresywnych zachowań młodzieży, zakłócania ciszy nocnej oraz włamań i kradzieży;
- Zwiększenie źródeł oświetlenia (np. latarnie), przejść dla pieszych z sygnalizacją oraz miejsc do odpoczynku w trakcie spacerów (np. ławki).
- Zgodnie z wytycznymi zawartymi w Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku do 2030 r. oraz Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Białegostoku na lata 2021-2030 powinno być utworzone Centrum Aktywności Seniorów przy CKU im. H. Sienkiewicza koordynujące działania, w tym informacyjno - promocyjne skierowane do seniorów w ścisłej współpracy z Białostocką Radą Seniorów.

Rysunek 2. Obszary Programu Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023- 2025

Źródło: opracowanie własne

7. Działania służące realizacji celów programowych - wykaz działań

1. Aktywność społeczna seniorów

- Aktywizacja osób starszych poprzez realizację inicjatyw związanych z kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia oraz poprawą stanu psychicznego seniorów
- Seniorzy seniorom - aktywizacja osób starszych
- Aktywność międzypokoleniowa
- Karta Aktywnego Seniora
- Centrum Aktywności Seniorów
- Współpraca pozarządowa z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz seniorów

2. Bezpieczeństwo seniorów

- Bezpieczeństwo socjalne seniorów
- Pomoc w formie usług opiekuńczych i zapewnienie opieki
- Wspieranie seniorów z niepełnosprawnościami poprzez instrumenty rehabilitacji społecznej
- Programy zdrowotne/profilaktyczne skierowane do seniorów
- Realizacja innych działań służących poprawie poczucia bezpieczeństwa seniorów

3. Promocja działań skierowanych do seniorów

- Kampanie reklamowe skierowane do seniorów
- Funkcjonowanie zespołów doradczych w zakresie polityki senioralnej
- Kształtowanie wrażliwości społecznej w obszarze funkcjonowania osób starszych

Źródło: opracowanie własne

7.1. Cel 1: Aktywność społeczna seniorów

Działanie	Wskaźnik	Realizator	Partnerzy	Wartość obecna (31.XII.22 r.)	Wartość zakładana (2025)	Oczekiwane efekty realizacji działań
Aktywność osób starszych	Liczba inicjatyw związanych z kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia oraz poprawą stanu psychicznego seniorów	DSP	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku, miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe	45	45	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Liczba seniorów biorących udział w inicjatywach związanych z kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia oraz poprawą stanu psychicznego seniorów	DSP	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku, miejskie jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe	2 683	2 683	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Liczba umów zawartych z organizacjami pozarządowymi na realizację inicjatyw	DSP	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku, organizacje pozarządowe	2	2	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa

	związanych z kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia oraz poprawą stanu psychicznego seniorów					
	Wysokość środków finansowych z budżetu Miasta Białegostoku przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację inicjatyw związanych z kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia oraz poprawą stanu psychicznego seniorów	DSP	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku organizacje pozarządowe	23 000 zł	23 000 zł	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Liczba świetlic/klubów seniora funkcjonujących na terenie Białegostoku	DSP	MOPR DDPS Centrum Aktywności Seniorów przy CKU organizacje pozarządowe	8	9	Zwiększenie liczby świetlic/klubów działających na terenie Białegostoku
	Liczba seniorów korzystających ze świetlic/klubów seniora	DSP	MOPR DDPS Centrum Aktywności Seniorów przy CKU	350	792	Zwiększenie liczby seniorów korzystających ze świetlic/klubów seniora

	funkcjonujących na terenie Białegostoku		organizacje pozarządowe			funkcjonujących na terenie Białegostoku
	Liczba umów zawartych z organizacjami pozarządowymi na prowadzenie świetlic/klubów seniora	DSP	organizacje pozarządowe	1	1	Utrzymanie na tym samym poziomie
	Wysokość środków finansowych z budżetu Miasta Białegostoku przeznaczonych na prowadzenie świetlic/klubów seniora funkcjonujących na terenie Białegostoku	DSP	MOPR DDPS Centrum Aktywności Seniorów przy CKU	961 945,24 zł.	1 341 708 zł.	Zwiększenie środków finansowych Planowane jest włączenie Białostockiego Klubu Seniora do struktury Centrum Aktywności Seniorów (CKU)
	Wysokość środków finansowych z budżetu Miasta Białegostoku przekazanych organizacjom pozarządowym na prowadzenie świetlic/klubów seniora	DSP	organizacje pozarządowe	10 000 zł.	50 000 zł.	Zwiększenie środków finansowych
Aktywność osób starszych	Liczba wolontariuszy działających na rzecz seniorów	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku	611	617	Wzrost liczby wolontariuszy

	w jednostkach organizacyjnych Miasta oraz instytucjach miejskich		miejskie jednostki organizacyjne			
	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla wolontariuszy-seniorów	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	0	2	Wzrost liczby szkoleń. Popularyzacja wolontariatu wśród seniorów i wzrost zainteresowania tego typu aktywnością społeczną
	Liczba seniorów biorących udział w szkoleniach dla wolontariuszy-seniorów	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	0	20	Wzrost liczby wolontariuszy-seniorów
Aktywność międzypokoleniowa	Liczba inicjatyw w instytucjach miejskich z zakresu aktywności międzypokoleniowej	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku Centrum Aktywności Seniorów przy CKU miejskie jednostki organizacyjne	270	287	Wzrost liczby inicjatyw z zakresu aktywności międzypokoleniowej
	Liczba miejskich podmiotów i organizacji pozarządowych działających na rzecz aktywności międzypokoleniowej	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku Centrum Aktywności Seniorów przy CKU miejskie jednostki organizacyjne	3	4	Wzrost liczby podmiotów działających na rzecz aktywności międzypokoleniowej
	Liczba umów zawartych z organizacjami	CAS	Departamenty	1	1	Utrzymanie na jednakowym poziomie

	pozarządowymi na realizację inicjatyw z zakresu aktywności międzypokoleniowej		Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne			
	Wysokość środków finansowych z budżetu Miasta Białegostoku przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację inicjatyw z zakresu aktywności międzypokoleniowej	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	90 000 zł	100 000 zł	Utrzymanie lub wzrost wysokości środków przyznawanych organizacjom pozarządowym
Karta Aktywnego Seniora	Liczba seniorów posiadających Kartę Aktywnego Seniora	BKM	BKM	20179	20179	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym / tendencja wzrostowa
	Liczba złożonych wniosków o wydanie Karty Aktywnego Seniora	BKM	BKM	20179	20179	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym / tendencja wzrostowa
	Liczba wydanych Kart Aktywnego Seniora	BKM	BKM	20179	20179	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym / tendencja wzrostowa
	Liczba partnerów programu Karta Aktywnego Seniora	KPS	KPS	50	60	Wartość bazowa oznacza łączną liczbę partnerów Karty Aktywnego Seniora wg stanu na rok 2022. Wartość zakładana oznacza łączną

						liczbę partnerów Karty Aktywnego Seniora w roku 2025 (tendencja wzrostowa). Zakłada się wzrost liczby partnerów o 20%.
	Liczba biletów zakupionych w instytucjach kultury w ramach Karty Aktywnego Seniora	KPS	miejskie jednostki organizacyjne	2 520	2 520	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym / tendencja wzrostowa
	Wartość ulg udzielonych przez Miasto Białystok z tytułu dopłaty do biletów w miejskich instytucjach kultury realizujących Kartę Aktywnego Seniora	KPS	miejskie jednostki organizacyjne	49 370 zł	49 370 zł	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym / tendencja wzrostowa
	Liczba biletów zakupionych w Białostockim Ośrodku Sportu i Rekreacji w ramach Karty Aktywnego Seniora	KPS	miejskie jednostki organizacyjne	39 851	Wzrost do 5%	Tendencja wzrostowa
	Wysokość ulg udzielonych przez Miasto Białystok z tytułu dopłaty do biletów w Białostockim Ośrodku Sportu i	KPS	miejskie jednostki organizacyjne	206 870,50 zł	Wzrost do 5 %	Tendencja wzrostowa

	Rekreacji realizującym Kartę Aktywnego Seniora					
	Liczba wydanych seniorom biletów uprawniających do zniżek podczas przejazdów Białostocką Komunikacją Miejską	BKM	miejskie jednostki organizacyjne	67*	67	Poprawa sytuacji ekonomicznej seniorów
	Liczba seniorów korzystających ze świadczenia w ramach „Programu opieki nad zwierzętami i zapobiegania bezdomności zwierząt”	DGK	Schronisko dla Zwierząt w Białymstoku	0	20	Wsparcie finansowe seniorów w opiece nad zwierzętami właścicielskimi, popularyzacja zabiegów sterylizacji
Centrum Aktywności Seniorów	Liczba działań wielopokoleniowych, integracyjnych, edukacyjnych, informacyjnych w Mieście Białostok	EDU	Centrum Aktywności Seniorów przy CKU	0	12	Wzmocnienie integracji środowiska seniorów poprzez realizację działań o charakterze wielopokoleniowym, aktywizowanie w większym stopniu białostockich seniorów w zakresie działań edukacyjnych na terenie szkół i placówek Miejska strona internetowa zawierająca główne działania

						w zakresie polityki senioralnej Miasta Białegostoku.
	Liczba asystentów seniora	EDU	Centrum Aktywności Seniorów przy CKU	0	6	Poprawa jakości świadczonych usług na rzecz seniorów i wsparcie rodzin w tym zakresie . Asystenci oprócz asysty prowadziliby również szkolenia dla członków rodzin oraz osób opiekujących się osobami starszymi i przygotowaniem ich do wykonywania profesjonalnych czynnościach codziennych oraz pielęgnacyjnych. Skorzystanie z usług profesjonalnej kadry zapewni osobie starszej niesamowity komfort i spokój ducha. Asystent seniora może stać się jego najlepszym przyjacielem, który będzie towarzyszył mu aż do końca.
Współpraca pozafinansowa z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz seniorów	Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	29	30	Wzrost zaangażowania społecznego seniorów
	Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów	CAS	ZMK, EDU	10	12	Wzrost liczby organizacji korzystających z pomieszczeń CAS

	korzystających z pomieszczeń udostępnionych przez Miasto Białystok					
	Liczba porad merytorycznych udzielonych organizacjom pozarządowym działającym na rzecz seniorów przez Pełnomocnika Prezydenta Miasta Białegostoku ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi	CAS		14	14**	Utrzymanie na zbliżonym poziomie/Wzrost liczby porad udzielanych organizacjom pozarządowym działającym na rzecz seniorów
	Liczba szkoleń zorganizowanych na rzecz organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów	DSP	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	1	2	Wzrost liczby szkoleń dla organizacji pozarządowych. Wzrost liczby organizacji działających na rzecz seniorów

*(osoby, które ukończyły 60 rok życia i których dochód jest niższy od kryterium dochodowego obowiązującego przy udzielaniu świadczeń z pomocy społecznej; podstawą nabycia biletu specjalnego seniora jest przedłożenie aktualnego (wydanego nie wcześniej, niż 3 miesiące przed przedłożeniem) zaświadczenia wydanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku zawierającego potwierdzenie, że zainteresowana osoba osiąga dochód w wysokości równej lub niższej od kryterium dochodowego obowiązującego przy udzielania świadczeń z pomocy społecznej oraz dokumentu potwierdzającego)

**Trudno oszacować liczbę przewidywanych porad w 2023 r., ponieważ porady są udzielane w odpowiedzi na zgłoszoną potrzebę organizacji pozarządowych i trudno prognozować, ile takich inicjatyw zostanie zgłoszonych w przyszłości.

7.2. Cel 2: Bezpieczeństwo seniorów

Działanie	Wskaźnik	Realizator	Partnerzy	Wartość obecna (31.XII.22 r.)	Wartość zakładana (2025)	Oczekiwane efekty realizacji działań
Bezpieczeństwo socjalne seniorów	Liczba seniorów, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej (pieniężne i niepieniężne)	MOPR		3204	3750	Wzrost
	Liczba seniorów objętych programem osłonowym w zakresie zmniejszenia wydatków z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi	MOPR		1017	1020	Utrzymanie na podobnym poziomie z założeniem tendencji wzrostowej
	Wysokość środków finansowych przeznaczonych przez Miasto Białystok na realizację programu osłonowego w zakresie zmniejszenia wydatków z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi	MOPR		217 708,00 zł	218 350,00 zł	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Liczba seniorów objętych programem osłonowym w zakresie zmniejszenia wydatków poniesionych na leki	MOPR		816	900	Wzrost
	Wysokość środków finansowych przeznaczonych przez Miasto Białystok na realizację programu	MOPR		1 351 178,98 zł	1 500 000,00 zł	Wzrost

	osłonowego w zakresie zmniejszenia wydatków poniesionych na leki					
	Liczba seniorów, którym przyznano zasiłek celowy na dofinansowanie kosztów leków i leczenia	MOPR		36	36	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Wysokość przyznanych seniorom świadczeń w formie zasiłku celowego na dofinansowanie kosztów leków i leczenia	MOPR		12 570,40 zł	12 500,00 zł	Utrzymanie na podobnym poziomie
Pomoc w formie usług opiekuńczych i zapewnienie opieki	Liczba seniorów objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania oraz domach pomocy społecznej	MOPR	DPS organizacje pozarządowe	492	492	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Wysokość środków finansowych przeznaczonych przez Miasto Białystok na realizację usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania oraz w domach pomocy społecznej	MOPR	DPS organizacje pozarządowe	3 720 436,83 zł	4 000 000,00 zł	Wzrost
	Liczba seniorów objętych pomocą w formie usług opieki wytchnieniowej	DSP	organizacje pozarządowe	34	40	Wzrost
	Liczba seniorów skierowanych do ośrodków wsparcia	MOPR	DDPS, ŚDS organizacje pozarządowe	281	300	Wzrost

	Liczba miejsc w domach pomocy społecznej na terenie Miasta Białegostoku	MOPR	DPS	519	519	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Liczba seniorów - mieszkańców Białegostoku umieszczonych w domach pomocy społecznej na terenie Miasta Białegostoku i innych powiatów	MOPR	DPS organizacje pozarządowe	127	130	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Liczba seniorów - mieszkańców Białegostoku oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej	MOPR	DPS organizacje pozarządowe	25	25	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Wysokość środków finansowych przeznaczonych przez Miasto Białystok na pokrycie kosztów pobytu seniorów w domach pomocy społecznej	MOPR	DPS organizacje pozarządowe	2 074 807 zł	3 000 000 zł	Wzrost
Wspieranie seniorów z niepełnosprawnościami poprzez instrumenty rehabilitacji społecznej	Liczba seniorów korzystających ze wsparcia w zakresie likwidacji barier architektonicznych	MOPR		21	20	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Liczba seniorów uczestniczących w turnusach rehabilitacyjnych	MOPR		332	300	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Liczba miejsc na Oddziale Geriatrycznym w SSM	DSP	SSM	20	20	Utrzymanie na tym samym poziomie
	Liczba seniorów przyjętych na Oddział Geriatryczny w SSM	DSP	SSM	75	300	Zwiększenie liczby seniorów na Oddziale Geriatrycznym w SSM

Realizacja innych działań służących poprawie poczucia bezpieczeństwa seniorów	Liczba akcji profilaktycznych Straży Miejskiej w Białymstoku skierowanych do seniorów	SM	SM	9	30	Wzrost ilości przeprowadzonych zajęć/akcji profilaktycznych
	Liczba seniorów objętych usługą złotej rączki	DSP	organizacje pozarządowe	453	453	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Liczba wykonanych usług złotej rączki	DSP	organizacje pozarządowe	650	650	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Wysokość środków finansowanych z budżetu Miasta Białegostoku przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację usług złotej rączki	DSP	organizacje pozarządowe	103 000 zł	103 000 zł	Utrzymanie wartości wskaźnika na poziomie bazowym/tendencja wzrostowa
	Liczba seniorów korzystających z nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego	ORN	organizacje pozarządowe oraz adwokaci i radcowie prawni wskazani przez dziekanów odpowiednich izb	1414	1500	Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa seniorów poprzez prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego

	Liczba seniorów objętych teleopieką w ramach gminnego programu osłonowego	MOPR		659	660	Utrzymanie na podobnym poziomie
	Wysokość środków finansowych z budżetu Miasta Białystok przeznaczonych na realizację teleopieki w ramach gminnego programu osłonowego	MOPR		0	225 000 zł	Wzrost

7.3. Cel 3: Promocja działań skierowanych do seniorów

Działanie	Wskaźnik	Realizator	Partnerzy	Wartość obecna (31.XII.22 r.)	Wartość zakładana (2025)	Oczekiwane efekty realizacji działań
Kampanie reklamowe skierowane do seniorów	Liczba postów na temat działań realizowanych przez Miasto Białystok na rzecz seniorów na stronie miejskiej seniorzy.bialystok.pl (kategoria „seniorzy”)	Departament Spraw Społecznych	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	10	15	Wzrost liczby postów na stronie seniorzy.bialystok.pl (kategoria „seniorzy”)
	Liczba artykułów na tematy senioralne zamieszczonych na stronie Bialystok.pl	DKS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	6	12	Wzrost zainteresowania seniorów tematyką skierowaną do tej grupy odbiorców i tym samym zwiększenie liczby komunikatów w przestrzeni miejskiej
	Liczba wydrukowanych informatorów lub innych opracowanych materiałów promocyjno-informacyjnych skierowanych do seniorów	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	0	1	Wydawanie informatora integrującego zagadnienia w zakresie polityki senioralnej

						miasta Białegostoku
Funkcjonowanie zespołów doradczych w zakresie polityki senioralnej	Liczba miejskich zespołów doradczych w zakresie polityki senioralnej	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	2	2	Kontynuowanie działalności miejskich zespołów doradczych
	Liczba działań podjętych przez miejskie zespoły doradcze	CAS	Departamenty Urzędu Miejskiego w Białymstoku miejskie jednostki organizacyjne	2	3	Wzrost liczby inicjatyw miejskich zespołów doradczych

8. Podmioty realizujące zadania wynikające z celów kierunkowych ujętych w Programie (tabele 7.1 - 7.3):

- Białostocka Rada Seniorów (BRS),
- Centrum Aktywności Społecznej w Białymstoku (CAS),
- Centrum Kształcenia Ustawicznego im. H. Sienkiewicza (CKU),
- Departament Edukacji (EDU),
- Departament Gospodarki Komunalnej (DGK),
- Departament Kultury, Promocji i Sportu (KPS),
- Departament Komunikacji Społecznej (DKS),
- Departament Organizacyjny i Nadzoru (ORN),
- Departament Spraw Społecznych (DSP),
- Domy Pomocy Społecznej (DPS),
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej (DDPS),
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku (MOPR),
- Samodzielny Szpital Miejski im. PCK w Białymstoku (SSM),
- Schronisko dla Zwierząt w Białymstoku,
- Straż Miejska w Białymstoku (SM),
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Białymstoku (ŚDS),
- Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej (BKM),
- Zarząd Dróg Miejskich (ZDM).

Centrum Aktywności Seniorów przy CKU im. H. Sienkiewicza wpisane jest w wytycznych zawartych w Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku do 2030 r. jako kluczowa inwestycja miejska planowana do 2030 roku.

9. Koordynowanie Programu

Jednostką odpowiedzialną za koordynację działań, monitorowanie i ewaluację przebiegu Programu i jego rezultatów jest Departament Spraw Społecznych. Zadania realizatorów programu wskazują regulacje organizacyjne jednostek Urzędu i Miasta, uchwały wprowadzające programy, natomiast zakres zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe wynika z umów na realizację zadań publicznych dotowanych przez Miasto. W celu osiągnięcia spójności działania a także uzyskania efektu synergii w zakresie osiągniętych wyników wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację

zadań ustanowiona będzie między nimi racjonalna komunikacja. Zwiększy to walor skuteczności i rozliczalności działań prowadzonych na rzecz seniorów.

Rolą koordynatora będzie m.in. inicjowanie spotkań i inicjatyw, bieżące monitorowanie realizacji działań, nadzór nad wypełnianiem obowiązków informacyjnych i promocyjnych programu, szeroko pojęta współpraca ze wszystkimi podmiotami uczestniczącymi w Programie oraz realizacja obowiązków związanych ze sprawozdawczością, ewaluacją oraz komunikowaniem wyników. Jednostki miejskie odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań są zobowiązane do:

- zaplanowania w swych budżetach zadaniowych środków na realizację zadań wskazanych w niniejszym dokumencie,
- przedstawiania Koordynatorowi rocznych harmonogramów działań,
- przedstawiania Koordynatorowi rocznych sprawozdań uwzględniających wskaźniki mierzenia rezultatu przypisane do zadania oraz wysokość poniesionych nakładów,
- informowania Koordynatora o postępach realizacji harmonogramów oraz zgłaszania ewentualnych zmian lub problemów wynikających z bieżącej realizacji.

Koordynator zobowiązany będzie do współpracy z Białostocką Radą Seniorów w zakresie ustalania harmonogramu realizacji poszczególnych działań w kolejnych latach, z określeniem wskaźników oraz efektów realizacji (sposobów oceny), dokonywania corocznej oceny postępów realizacji działań oraz zgłaszania wniosków korygujących.

10. Źródła finansowania Programu

Program będzie finansowany z kilku źródeł:

- budżet gminy Miasto Białystok,
- budżet państwa,
- środki Unii Europejskiej pozyskiwane przez Miasto Białystok oraz instytucje miejskie,
- środki organizacji pozarządowych (wkład własny do realizowanych zadań).

Program wskazuje cele i priorytety, pozostawiając realizatorom na wszystkich polach przestrzeni do wyboru szczegółowych metod ich osiągnięcia. Taki charakter dokumentów o charakterze programowym jest adekwatny w obszarach takich jak pomoc społeczna, w których niezbędne jest szybkie i elastyczne reagowania. Sprawdza się również w działaniach, w które zaangażowane jest wiele podmiotów.

Zakres podjętych działań uzależniony będzie od dostępności środków finansowych na ich realizację.

11. Monitorowanie i ewaluacja Programu

Za monitoring i ewaluację odpowiedzialny będzie Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Monitorowanie polegać będzie na:

- systematycznym zbieraniu danych liczbowych oraz informacji dotyczących stanu realizacji poszczególnych zadań,
- prowadzeniu analiz porównawczych i tematycznych,
- przygotowywaniu rocznych sprawozdań ukazujących stopień realizacji zadań.

Do monitorowania działań, wyrażania swych opinii, uwag i postulatów włączone zostanie środowisko białostockich seniorów, reprezentowane przez BRS oraz organizacje pozarządowe. Monitoring będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań oraz osiągniętych rezultatów. W ten sposób zostanie zapewniona bieżąca i etapowa kontrola stopnia realizacji nakreślonych zadań.

Corocznie będą przygotowywane sprawozdania z realizacji zadań, które zostaną przedstawione Prezydentowi Miasta Białegostoku oraz Białostockiej Radzie Seniorów. Sprawozdania zawierać będą skwantyfikowane wskaźniki realizacji poszczególnych zadań. Po zakończeniu realizacji działań określonych w prezentowanym dokumencie sporządzony zostanie raport końcowy. Zostanie w nim dokonana ocena zrealizowanych przedsięwzięć oraz wskazane te formy działań, które powinny być kontynuowane w latach następnych oraz te, które powinny ulec modyfikacji.

Ewaluacja Programu będzie dokonana na koniec jego realizacji w oparciu o dane i dokumenty uzyskane w procesie monitorowania Programu oraz inne źródła, które mogłyby zawierać przydatne informacje. Ewaluacja końcowa będzie miała na celu ocenę wdrożenia Programu pod kątem adekwatności podejmowanych działań i ich efektywności, a także dostarczenia danych do opracowania programu na kolejne lata.

Ewaluacja obejmować będzie:

- ocenę osiągniętych efektów działań oraz określeniu stopnia wykonania zakładanych zadań,

- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi do realizacji zadaniami a osiągniętymi efektami,
- analizę przyczyn rozbieżności oraz identyfikacji obszarów wymagających podjęcia działań korygujących,
- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi do realizacji zadaniami a osiągniętymi efektami,

W celu sprawnej realizacji ewaluacji przyjęto wariant hybrydowy (mieszany), opierający się na założeniu że pracownicy jednostki koordynującej samodzielnie zaplanują i zrealizują badanie, ale jego elementy (np. realizacja ankiety, wywiadów) zlecane zostaną podmiotom zewnętrznym.

Ww. działania pozwolą sprawdzić, czy podejmowane działania przyniosły spodziewane rezultaty oraz czy te rezultaty przełożyły się na realizację celów Programu i jego szersze oddziaływanie. Umożliwią także wychwytywanie i rozwiązywanie problemów na etapie realizacyjnym oraz wprowadzenie usprawnień w kolejnym okresie programowania.

Bibliografia - wykaz użytych źródeł

Atlas Statystyczny dla województwa podlaskiego, GUS 2018

Bank Danych Ludności, GUS

Dane Departamentu Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku

Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, GUS 2018

Sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Białymstoku za lata 2017-2021

Sprawozdania z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Białegostoku na lata 2021-2030

Szafranek A., Mantur J., Gejdel S., Kiersnowska A., Białostoccy Seniorzy – jakość życia w wybranych aspektach 2022

Spis tabel

Tabela 1. Ludność Miasta Białegostoku wg ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie mieszkańców (2017-2021)	11
Tabela 2. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i usług specjalistycznych w Białymstoku	25
Tabela 3. Liczba osób skierowanych do domów opieki społecznej	25
Tabela 4. Wsparcie osób starszych	27
Tabela 5. Liczba osób korzystających z Karty Aktywnego Seniora	28
Tabela 7. Liczba sprzedanych biletów oraz wartość udzielonych ulg w ramach Karty Aktywnego Seniora w 2021 r.....	28

Spis wykresów

Wykres 1. Miasto Białystok – stan ludności (2017-2021).....	8
Wykres 2. Saldo migracji.....	9
Wykres 3. Przyrost naturalny w Mieście Białystok.....	10
Wykres 4. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem (2017-2021)	11
Wykres 5. Różnica w punktach procentowych udziału ludność wg trzech grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców (porównanie roku 2017 i 2021).....	11
Wykres 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego (2017-2021).....	13
Wykres 7. Prognoza liczby mieszkańców Białegostoku w wieku poprodukcyjnym	13
Wykres 8. Dynamika wartości wskaźników obciążenia demograficznego	14
Wykres 9. Prognoza demograficzna dla Miasta Białegostoku 2021-2030	14
Wykres 10. Ruch naturalny, migracje wewnętrzne i zagraniczne na pobyt stały oraz ubytek rzeczywisty w województwie podlaskim	16
Wykres 11. Współczynnik wsparcia międzypokoleniowego w województwie podlaskim.....	17

Spis rysunków

Rysunek 1. Zatrudnienie a sytuacja materialna seniorów.....	18
Rysunek 2. Obszary Programu Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023- 2025	34

UZASADNIENIE

Zgodnie z „Informacją o sytuacji osób starszych w Polsce w 2021” opublikowaną przez Radę Ministrów liczba osób w wieku 60 lat i więcej wyniosła 9,7 mln, a odsetek osób starszych w populacji Polski osiągnął poziom 25,7%. Według prognozy GUS, liczba ludności w wieku 60 lat i więcej w Polsce w roku 2030 ma wzrosnąć do poziomu 10,8 mln, a w 2050 r. wynieść 13,7 mln. Osoby starsze będą stanowiły około 40% ogółu ludności Polski.

Białystok, według danych GUS, zamieszkiwało w 2021 r. 22,7% osób w wieku poprodukcyjnym. Liczba ta, stale się zwiększa. Wobec powyższego, biorąc pod uwagę wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa, konieczne staje się w Białymstoku zintensyfikowanie działań na rzecz poprawy jakości życia seniorów. Utworzenie środowiska przyjaznego osobom starszym, może wpłynąć na wzrost aktywności, samodzielności i niezależności tej grupy wiekowej. Ponadto, niezbędne jest usystematyzowanie działań podejmowanych przez Miasto na rzecz seniorów i zbudowanie miejskiej polityki senioralnej. Konieczna jest także dbałość o to, aby utrzymywać znaczenie starszych mieszkańców Białegostoku i ich miejsce w społecznej hierarchii. Budować pozytywny wizerunek osób starszych.

Program Polityki Senioralnej Miasta Białegostoku na lata 2023-2025 pn. *Bezpieczni i szczęśliwi seniorzy („Incolumem ac beatum seniores”)*, określa obszary działań służące aktywizacji i rozbudowaniu sieci wsparcia białostockich seniorów. Poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów i potencjałów miejskich instytucji oraz otoczenia społecznego Program przyczyni się do poprawy dobrostanu fizycznego, psychicznego, poznawczego i społecznego seniorów. Stanowi on odpowiedź na obserwowane i prognozowane zmiany demograficzne

i potrzeby osób +60 w Białymstoku. Jest przedsięwzięciem mającym uporządkować i skoordynować różnego rodzaju działania prowadzone na rzecz osób starszych na obszarze Białegostoku przez jednostki organizacyjne Urzędu i Miasta oraz organizacje i podmioty korzystające z miejskich dotacji.

Sformalizowanie polityki Miasta wobec seniorów zwiększy skuteczność i zakres oddziaływania tych inicjatyw w wymiarze społecznym i ekonomicznym, w odpowiedzi na ww. zachodzące zmiany demograficzne prowadzące do starzenia się społeczeństwa.

W świetle powyższego przyjęcie uchwały jest zasadne.